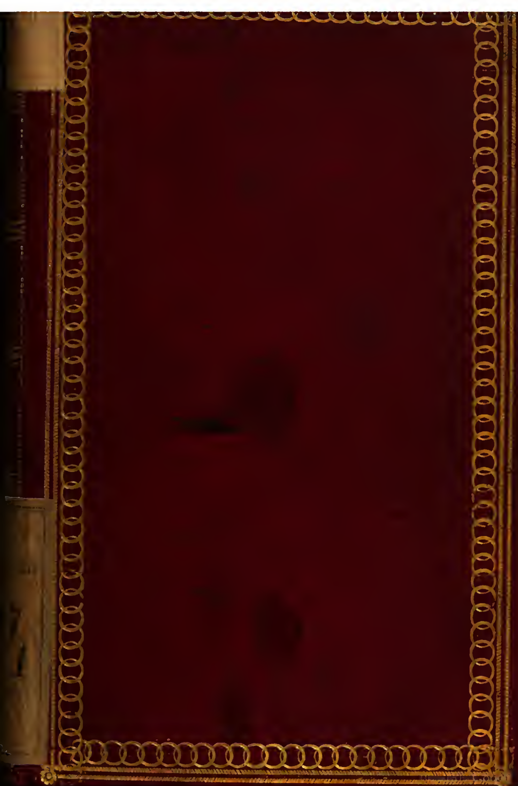
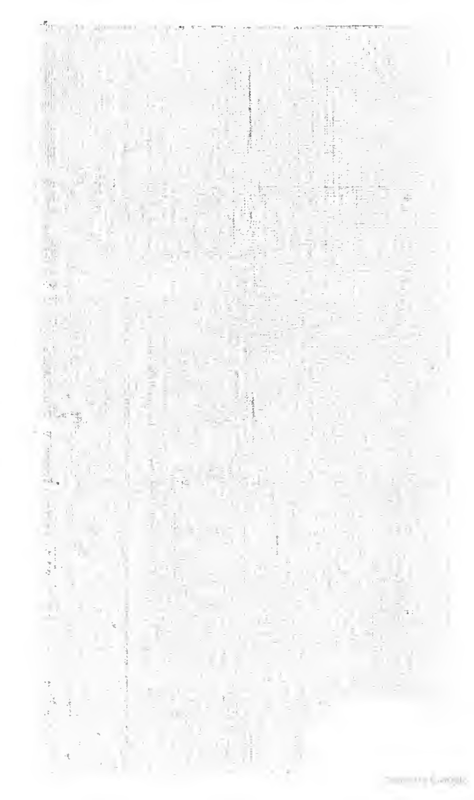

TITI PETRONII

ARBITRI

SATYRICON.

TITI PETRONII

ARBITRI

SATYRICON,

EX OPTIMIS EXEMPLARIBUS EMENDATUM.

TOMUS SECUNDUS.

PARISIIS,

APUD ANT. AUG. RENOUARD.

M. DCC. XCVII.

TITI PETRONII

ARBITRI

SATYRICON.

C. Molestum, quod puer hospiti placet. Quid autem? non commune est, quod natura optimum fecit? Sol omnibus lucet. Luna, innumerabilibus comitata sideribus, etiam feras ducit ad pabulum. Quid aquis dici formosius potest? in publico tamen manant. Solus ergo amor furtum potius, quam præmium, erit? Immo vero nolo habere bona, nisi quibus populus inviderit. Unus, et

senex, non erit gravis: etiam cum voluerit aliquid sumere, opus anhelitu perdet. Hoc ut infra fiduciam posui, fraudavique animum diffidentem, cœpi somnum, obruto tunicula capite, mentiri. Sed repente, quasi destruente fortuna constantiam meam, ejusmodi vox super constratum puppis congemuit: Ergo me derisit? At hæc quidem virilis, et pene auribus meis familiaris, animum palpitantem percussit. Ceterum eadem indignatione mulier lacerata ulterius excanduit; et, Si quis deus manibus meis, inquit, Gitona imponeret, quam bene exsulem exciperem! Uterque nostrum, tam inexspectato ictus sono, amiserat sanguinem. Ego præcipue, quasi somnio quodam turbulento

circumamictus, diu vocem collegi, tremulisque manibus Eumolpi, jam in soporem labentis, laciniam duxi; et, Per fidem, inquam, pater, cujus hæc navis est, aut quos vehat, dicere potes? Inquietatus ille, moleste tulit; et, Hoc erat, inquit, quod placuerat tibi, ut super constratum navis occuparemus secretissimum locum, ne nos patereris requiescere? Quid porro ad rem pertinet, si dixero, Lycam tarentinum esse dominum hujusce navigii, qui Tryphænam exsulem Tarentum ferat?

CI. Intremui post hoc fulmen attonitus, juguloque detecto, Aliquando, inquam, totum me, Fortuna, vicisti. Nam Giton quidem, super meum pectus positus, animam

egit. Deinde, ut effusus sudor utriusque spiritum revocavit, comprehendi Eumolpi genua : Miserere, inquam, morientium, id est, pro consortio studiorum commoda manum. Mors venit, quæ, nisi per te non licet, potest esse pro munere. Inundatus hac Eumolpus invidia, jurat per deos deasque, se neque scire, quid acciderit, nec ullum dolum malum consilio adhibuisse, sed mente simplicissima et vera fide in navigium comites induxisse, quo ipse jam pridem fuerit usurus. Quæ autem hic insidiæ sunt? inquit, aut quis nobis Hannibal navigat? Lycas tarentinus, homo verecundissimus, et non tantum hujus navigii dominus, quod regit, sed fundorum etiam aliquot, et familiæ negotiantis,

onus deferendum ad mercatum conduxit. Hic est Cyclops ille, et archipirata, cui vecturam debemus: et præter hunc Tryphæna, omnium feminarum formosissima, quæ voluptatis causa huc atque illuc vectatur. Hi sunt, inquit Giton, quos fugimus : simulque raptim causas odiorum, et instans periculum trepidanti Eumolpo exponit. Confusus ille, et consilii egens, jubet quemque suam sententiam promere; et, Fingite, inquit, nos antrum Cyclopis intrasse. Quærendum est aliquod effugium, nisi naufragium ponimus, et omni nos periculo liberamus. Immo, inquit Giton, persuade gubernatori, ut in aliquem portum navem deducat, non sine præmio scilicet; et affirma ei, impatientem

maris fratrem tuum in ultimis esse. Poteris hanc simulationem et lacrymis et vultus confusione obumbrare, ut misericordia permotus gubernator indulgeat tibi. Negavit hoc Eumolpus fieri posse; quia magna navigia portibus se gravatim curvatis insinuant, nec, tam cito fratrem defecisse, verisimile erit. Accedit his, quod forsitan Lycas, officii causa, visere languentem desiderabit. Vides, quam valde nobis expediat, ultro dominum ad fugientes accedere. Sed finge, navem ab ingenti posse cursu deflecti, et Lycam non utique circumiturum ægrorum cubilia: quomodo possumus egredi nave, ut non conspiciamur a cunctis? opertis capitibus, an nudis? Opertis? et quis non dare manum lan-

guentibus volet ? Nudis ? et quid erit aliud, quam se ipsos proscribere ?

CII. Quin potius, inquam ego, ad temeritatem confugimus, et per funem lapsi descendimus in scapham, præcisoque vinculo, reliqua fortunæ committimus ? Nec ego in hoc periculum Eumolpum arcesso. Quid enim attinet, innocentem alieno periculo imponere ? Contentus sum, si nos descendentes adjuverit casus. Non imprudens consilium, inquit Eumolpus, si aditum haberet. Quis enim non euntes notabit ? Utique gubernator, qui pervigil nocte siderum quoque motus custodit. Et utcumque imponi vel dormienti posset, si per aliam partem navis fuga quæreretur : nunc

per puppim, per ipsa gubernacula delabendum est, a quorum regione funis descendit, qui scaphæ custodiam tenet. Præterea illud miror, Encolpi, tibi non succurrisse, unum nautam stationis perpetuæ interdiu noctuque jacere in scapha, nec posse inde custodem nisi aut cæde expelli, aut præcipitari viribus. Quod an fieri possit, interrogate audaciam vestram. Nam, quod ad meum quidem comitatum attinet, nullum recuso periculum, quod salutis spem ostendit. Nam sine causa quidem spiritum, tamquam rem vacuam, impendere, nec vos quidem existimo velle. Videte, numquid hoc placeat: Ego vos in duas jam pelles conjiciam, vinctosque loris inter vestimenta pro sarcinis habebo,

apertis scilicet aliquatenus labris, quibus et spiritum recipere possitis et cibum. Conclamabo deinde, nocte servos, pœnam graviorem timentes, præcipitasse se in mare: deinde, cum ventum fuerit in portum, sine ulla suspicione pro sarcinis vos efferam. Ita vero, inquam ego, tamquam solidos alligaturus, quibus non soleat venter injuriam facere; an tamquam eos, qui sternutare non soleamus, nec stertere? an quia hoc genus furti semel mihi feliciter cessit? Sed finge, una die vinctos posse durare: quid ergo? Si diutius aut tranquillitas nos tenuerit, aut adversa tempestas, quid facturi sumus? Vestes quoque diutius vinctas ruga consumit, et cartæ alligatæ mutant figuram. Juvenes adhuc laboris ex-

pertes, statuarum ritu patiemur pannos et vincula? Adhuc aliquod iter salutis quærendum est. Inspicite, quod ego inveni: Eumolpus, tamquam litterarum studiosus, utique atramentum habet. Hoc ergo remedio mutemus colores, a capillis usque ad ungues. Ita, tamquam servi Æthiopes, et præsto tibi erimus sine tormentorum injuria hilares, et permutato colore imponemus inimicis. Quin tu, inquit Giton, et circumcide nos, ut Judæi videamur; et pertunde aures, ut imitemur Arabes; et increta facies, ut suos Gallia cives putet: tamquam hic solus color figuram possit pervertere, et non multa una oporteat consentiant, ut non una ratione mendacium constet. Puta, infectam

medicamine faciem diutius durare posse; finge, nec aquæ asperginem impondituram aliquam corpori maculam, nec vestem atramentum adhæsurum, quæ frequenter, etiam non arcessito ferrumine, infigitur: age, numquid et labra possumus tumore teterrimo implere? numquid et crines calamistro convertere? numquid et frontes cicatricibus scindere? numquid et crura in orbem pandere? numquid et talos ad terram deducere? numquid barbam peregrina ratione figurare? Color, arte compositus, inquinat corpus, non mutat. Audite, quid dementi succurrerit: Præligemus vestibus capita, et nos in profundum mergamus.

CIII. Nec istud dii hominesque patiantur, Eumolpus exclamat, ut

vos tam turpi exitu vitam finiatis! Immo potius facite, quod jubeo: Mercenarius meus, ut ex novacula comperistis, tonsor est; hic continuo radat utriusque non solum capita, sed etiam supercilia. Sequar ego, frontes notans inscriptione sollerti, ut videamini stigmate esse puniti. Ita eædem litteræ et suspicionem declinabunt quærentium, et vultus umbra supplicii tegent. Non est dilata fallacia; sed ad latus navigii furtim processimus, capitaque cum superciliis denudanda tonsori præbuimus. Implevit Eumolpus frontes utriusque ingentibus litteris, et notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit. Unus forte ex vectoribus, qui acclinatus lateri navis, exonerabat sto-

machum nausea gravem, notavit sibi ad lunam tonsorem, intempestivo inhærentem ministerio, exsecratusque omen, quod imitaretur naufragorum ultimum votum, in cubile rejectus est. Nos, dissimulata nauseantis devotione, ad ordinem tristitiæ redimus, silentioque composito, reliquas noctis horas male soporati consumpsimus. *

CIV. (*) Videbatur mihi secundum quietem Priapus dicere : Encolpion, quem quæris, scito, a me in navem tuam esse perductum. Exhorruit Tryphæna; et, Putes, inquit, una nos dormiisse; nam et mihi simulacrum Neptuni, quod Baiis in peristylo notaveram, vide-

(*) Lycas somnium narrans Tryphænæ et Eumolpo.

batur dicere : In navi Lycæ Gitona invenies. Hinc scies, inquit Eumolpus, Epicurum hominem esse divinum, qui ejusmodi ludibria facetissima ratione condemnat :

Somnia, quæ mentes ludunt volitantibus umbris,
Non delubra deum nec ab æthere numina mittunt ;
Sed sibi quisque facit. Nam, cum prostrata sopore
Urget membra quies, et mens sine pondere ludit :
Quidquid luce fuit, tenebris agit. Oppida bello
Qui quatit, et flammis miserandas sævit in urbes ;
Tela videt, versasque acies, et funera regum,
Atque exundantes profuso sanguine campos.
Qui causas orare solent ; legesque forumque
Et pavido cernunt inclusum corde tribunal.
Condit avarus opes, defossumque invenit aurum.
Venator saltus canibus quatit. Eripit undis,
Aut premit eversam perituris navita puppim.
Scribit amatori meretrix. Dat adultera munus.
Et canis in somnis leporis vestigia latrat.
In noctis spatio miserorum vulnera durant.

Ceterum Lycas, ut Tryphænæ somnium expiavit, Quis, inquit, prohibet navigium scrutari, ne videa-

mur divinæ mentis opera damnare? Is, qui nocte miserorum furtum deprehenderat, Aesius nomine, subito proclamat: Ergo illi, qui sunt, qui nocte ad lunam radebantur? pessimo, me Dius Fidius! exemplo. Audio enim, non licere cuiquam mortalium in nave neque ungues neque capillos deponere, nisi cum pelago ventus irascitur.

CV. Excanduit Lycas, hoc sermone turbatus; et, Itane, inquit, capillos aliquis in nave præcidit, et hoc nocte intempesta? Attrahite ocius nocentes in medium, ut sciam, quorum capitibus debeat navigium lustrari. Ego, inquit Eumolpus, hoc jussi, nec non eodem futurus navigio, auspicium mihi feci: sed quia nocentes horridos longosque habe-

bant capillos, ne viderer de nave carcerem facere, jussi squalorem damnatis auferri: simul ut notæ quoque litterarum, non adumbratæ comarum præsidio, totæ ad oculos legentium accederent. Inter cetera apud communem amicam consumpserunt pecuniam meam, a qua illos proxima nocte extraxi, mero unguentisque perfusos. Ad summam, adhuc patrimonii mei reliquias olent. Itaque, ut tutela navis expiaretur, placuit, quadragenas utrisque plagas imponi. Nulla ergo fit mora. Aggrediuntur nos furentes nautæ cum funibus, tentantque vilissimo sanguine tutelam placare. Et ego quidem tres plagas spartana nobilitate concoxi. Ceterum Giton, semel ictus, tam valde exclamavit,

ut Tryphænæ aures notissima voce repleret. Non solum ergo turbata est; sed ancillæ quoque omnes, familiari sono inductæ, ad vapulantem decurrunt. Jam Giton mirabili forma exarmaverat nautas, cœperatque etiam sine voce sævientes rogare; cum ancillæ pariter proclamant : Giton est, Giton, inhibete crudelissimas manus; Giton est, Domina, succurre ! Deflectit aures Tryphæna, jam sua sponte credentes, raptimque ad puerum devolat. Lycas, qui me optime noverat, tamquam et ipse vocem audisset, accurrit; et nec manus nec faciem meam consideravit, sed continuo ad inguina mea luminibus deflexis, movit officiosam manum; et, Salve, inquit, Encolpi. Miretur nunc aliquis, Uly-

xis nutricem post vicesimum annum cicatricem invenisse, originis indicem; cum homo prudentissimus, confusis omnibus corporis indiciorumque lineamentis, ad unicum fugitivi argumentum tam docte pervenerit. Tryphæna lacrymas effudit, decepta supplicio; vera enim stigmata credebat captivorum frontibus impressa; sciscitarique submissius cœpit, quod ergastulum intercepisset errantes? aut cujus tam crudeles manus in hoc supplicium durassent? Meruisse quidem contumeliam aliquam fugitivos, quibus in odium bona sua venissent.

CVI. Concitatus iracundia prosiliit Lycas; et, O te, inquit, feminam simplicem! tamquam vulnera, ferro præparata, litteras biberint.

Utinam quidem hac se inscriptione frontis maculassent! haberemus nos extremum solatium. Nunc mimicis artibus petiti sumus, et adumbrata inscriptione derisi. Volebat Tryphæna misereri, quia non totam voluptatem perdiderat; sed Lycas, memor adhuc uxoris corruptæ, contumeliarumque quas in Herculis porticu acceperat, turbato vehementius vultu, proclamat : Deos immortales rerum humanarum agere curam, puto, intellexisti, o Tryphæna! Nam imprudentes noxios in nostrum induxere navigium, et, quid fecissent, admonuerunt pari somniorum consensu. Ita vide, ut prosit illis ignosci, quos ad pœnam ipse deus deduxit. Quod ad me attinet, non sum crudelis, sed vereor,

ne, quod remisero, patiar. Tam superstitiosa oratione Tryphæna mutata negat, se interpellare supplicium, immo accedere etiam justissimæ ultioni : nec se minus grandi vexatam injuria, quam Lycam, cujus pudoris dignitas in concione proscripta sit. *

CVII. Me, utpote hominem non ignotum, elegerunt ad hoc officium, petieruntque, ut se reconciliarem aliquando amicissimis. Nisi forte putatis, juvenes casu in has plagas incidisse, cum omnis vector nihil prius quærat, quam, cujus se diligentiæ credat. Flectite ergo mentes, satisfactione lenitas, et patimini liberos homines ire sine injuria, quo destinant. Sævi quoque implacabilesque domini crudelitatem suam

impediunt, si quando pœnitentia fugitivos reduxit; et dedititiis hostibus parcimus. Quid ultra petitis? aut quid vultis? In conspectu vestro supplices jacent juvenes, ingenui, honesti, et, quod utroque potentius est, familiaritate vobis aliquando conjuncti. Si, me hercules, intervortissent pecuniam vestram, si fidem proditione læsissent; satiari tamen potuissetis hac pœna, quam videtis. Servitia ecce in frontibus cernitis, et vultus ingenuos voluntaria pœnarum lege proscriptos. Interpellavit deprecationem supplicis Lycas; et, Noli, inquit, causam confundere, sed impone singulis modum. Ac primum omnium, si ultro venerunt, cur nudavere crinibus capita? Vultum enim qui per-

mutat, fraudem parat, non satisfactionem. Deinde, si gratiam a legato moliebantur, quid ita omnia fecisti, ut, quos tuebaris, absconderes? Ex quo apparet, casu incidisse noxios in plagas, et te artem quæsisse, qua nostræ animadversionis impetum eluderes. Nam, quod invidiam facis nobis, ingenuos honestosque clamando, vide, ne deteriorem facias confidentia causam. Quid debent læsi facere, ubi rei ad pœnam confugiunt? At enim amici fuerunt nostri? eo majora meruerunt supplicia. Nam, qui ignotos lædit, latro appellatur; qui amicos, paulo minus quam parricida. Resolvit Eumolpus tam iniquam declamationem; et, Intelligo, inquit, nihil magis obesse juvenibus miseris, quam quod nocte

deposuerunt capillos : hoc argumento incidisse in navem videntur, non venisse. Quod velim tam candide ad vestras aures perveniat, quam simpliciter gestum est. Voluerunt enim, antequam conscenderent, exonerare capita molesto et supervacuo pondere; sed celerior ventus distulit curationis propositum. Nec tamen putaverunt ad rem pertinere, ubi inciperent, quod placuerat ut fieret: quia nec omen nec legem navigantium noverant. Quid, inquit Lycas, attinuit supplices radere? nisi forte miserabiliores calvi solent esse. Quamquam quid attinet, veritatem per interpretem quærere? Quid dicis tu, latro? quæ salamandra supercilia excussit tua? cui deo crinem vovisti? Pharmace, responde.

CVIII. Obstupueram ego, supplicii metu pavidus, nec, quid in re manifestissima dicerem, inveniebam; turbatus, et deformis, præter spoliati capitis dedecus, superciliorum etiam æqualis cum fronte calvities, ut nihil nec facere deceret, nec dicere. Ut vero spongia uda facies plorantis detersa est, et liquefactum per totum os atramentum omnia scilicet lineamenta fuliginea nube confudit, in odium se ira convertit. Negat Eumolpus, passurum se, ut quisquam ingenuos contra fas legemque contaminet, interpellatque sævientium minas, non solum voce, sed et manibus. Aderat interpellanti mercenarius comes, et unus alterque infirmissimus vector, solatia magis litis, quam virium auxi-

lia. Nec quidquam pro me deprecabar, sed, intentans in oculos Tryphænæ manus, usurum me viribus meis, clara liberaque voce clamavi, ni abstineret a Gitone injuriam mulier damnata, et in toto navigio sola verberanda. Accenditur audacia mea iratior Lycas, indignaturque, quod ego, relicta mea causa, tantum pro alio clamo. Nec minus Tryphæna contumelia sævit accensa, totiusque navigii turbam diducit in partes. Hinc mercenarius tonsor ferramenta sua nobis, et ipse armatus, distribuit : illinc Tryphænæ familia nudas expedit manus. Ac ne ancillarum quidem clamor aciem destituit, uno tantum gubernatore, relicturum se navis ministerium, denunciante, si non desinat rabies li-

bidine perditorum collecta. Nihilominus tamen perseverat dimicantium furor; illis pro ultione, nobis pro vita pugnantibus. Multi ergo utrimque sine morte labuntur; plures cruenti vulneribus referunt, veluti ex prælio, pedem: nec tamen cujusquam ira laxatur. Tunc fortissimus Giton ad virilia sua admovit novaculam infestam, minatus, se abscissurum tot miseriarum causam: inhibuitque Tryphæna tam grande facinus, non dissimulata missione. Sæpius ego cultrum tonsorium super jugulum meum posui, non magis me occisurus, quam Giton, quod minabatur, facturus. Audacius ille tamen tragœdiam implebat, quia sciebat, se illam habere novaculam, qua jam sibi cervicem

præciderat. Stante ergo utraque acie, cum appareret futurum non tralatitium bellum, ægre expugnavit gubernator, ut, caduceatoris more, Tryphæna inducias faceret. Data ergo acceptaque, patrio more, fide, protendit ramum oleæ a tutela navigii raptum, atque in colloquium venire ausa:

Quis furor, exclamat, pacem convertit in arma?
Quid nostræ meruere manus? Non troius hostis
Hac in classe vehit decepti pignus Atridæ;
Nec Medea furens fraterno sanguine pugnat:
Sed contemptus amor vires habet. Et mihi fata
Hos inter fluctus quis raptis evocat armis?
Cui non est mors una satis? Ne vincite pontum,
Gurgitibusque feris alios imponite fluctus.

CIX. Hæc ut turbato clamore mulier effudit, hæsit paulisper acies, revocatæque ad pacem manus intermisere bellum. Utitur pœniten-

tiæ occasione dux Eumolpus, et, castigato ante vehementissime Lyca, tabulas fœderis signat, queis hæc formula erat : Ex tui animi sententia, ut tu, Tryphæna, neque injuriam tibi factam a Gitone quereris, neque, si quid ante hunc diem factum est, objicies, vindicabisve, aut ullo alio genere persequendum curabis : ut tu nihil imperabis puero repugnanti, non amplexum, non osculum, non coitum Venere constrictum, nisi pro qua re præsentes numeraveris denarios centum. Item, Lyca, ex tui animi sententia, ut tu Encolpion nec verbo contumelioso insequeris, nec vultu; neque quæres, ubi nocte dormiat : aut si quæsieris, pro singulis injuriis numerabis præsentes denarios ducentos. In

hæc verba fœderibus compositis, arma deponimus: et, ne residua in animis etiam post jusjurandum ira remaneret, præterita aboleri osculis placet. Exhortantibus universis, odia detumescunt; epulæque ad certamen prolatæ conciliant hilaritate convivium. Exsonat ergo cantibus totum navigium: et, quia repentina tranquillitas intermiserat cursum, alius exsultantes quærebat fuscina pisces; alius hamis blandientibus compellebat prædam repugnantem. Ecce etiam per antennam pelagiæ consederant volucres, quas textis arundinibus peritus artifex tetigit. Illæ, viscatis illigatæ viminibus, deferebantur ad manus; tollebat plumas aura volitantes, pennasque per maria inani spumâ

torquebat. Jam Lycas redire mecum in gratiam cœperat; jam Tryphæna Gitona extrema parte potionis spargebat; cum Eumolpus, et ipse vino solutus, dicta voluit in calvos stigmososque jaculari: donec, consumpta frigidissima urbanitate, rediit ad carmina sua, cœpitque capillorum elegidarion dicere.

Quod solum formæ decus est, cecidere capilli,
  Vernantesque comas tristis abegit hiems.
Nunc umbra nudata sua jam tempora mærent;
  Areaque attritis ridet adusta pilis.
O fallax natura deum! quæ prima dedisti
  Ætati nostræ gaudia, prima rapis.

Infelix, modo crinibus nitebas,
Phœbo pulchrior et sorore Phœbi:
At nunc lævior ære, vel rotundo
Horti tubere, quod creavit unda,
Ridentes fugis et times puellas.
Ut mortem citius venire credas,
Scito, jam capitis perisse partem.

CX. Plura volebat proferre, cre-

do, et ineptiora præteritis, cum ancilla Tryphænæ Gitona in partem navis inferiorem ducit, corymbioque dominæ pueri adornat caput. Immo supercilia etiam profert de pyxide, sciteque jacturæ lineamenta secuta, totam illi formam suam reddidit. Agnovit Tryphæna verum Gitona; lacrymisque turbata, tunc primum bona fide puero basium dedit. Ego, etiamsi repositum in pristinum decorem puerum gaudebam, abscondebam tamen frequentius vultum, intelligebamque, me non tralatitia deformitate esse insignitum, quem alloquio dignum nec Lycas quidem crederet. Sed huic tristitiæ eadem illa succurrit ancilla, sevocatumque me non minus decoro exornavit capillamento: im-

mo commendatior vultus enituit, quia flavicomum corymbion erat. Ceterum Eumolpus, et periclitantium advocatus, et præsentis concordiæ auctor, ne sileret sine fabulis hilaritas, multa in muliebrem levitatem cœpit jactare. Quam facile adamarent; quam cito etiam filiorum obliviscerentur; nullamque esse feminam tam pudicam, quæ non peregrina libidine usque ad furorem averteretur; nec se tragœdias veteres curare, aut nomina seculis nota, sed rem sua memoria factam expositurum se esse, si vellemus audire. Conversis igitur omnium in se vultibus auribusque, sic exorsus est.

CXI. Matrona quædam Ephesi tam notæ erat pudicitiæ, ut vicinarum quoque gentium feminas ad sui

spectaculum evocaret. Hæc ergo, cum virum extulisset, non contenta, vulgari more, funus sparsis prosequi crinibus, aut nudatum pectus in conspectu frequentiæ plangere; in conditorium etiam prosecuta est defunctum, positumque in hypogæo, græco more, corpus custodire ac flere totis noctibus diebusque cœpit. Sic afflictantem se ac mortem inedia persequentem non parentes potuerunt abducere, non propinqui. Magistratus ultimo repulsi abierunt: comploratаque ab omnibus singularis exempli femina quintum jam diem sine alimento trahebat. Assidebat ægræ fidissima ancilla, simulque et lacrymas commodabat lugenti, et, quoties defecerat positum in monumento lumen, renovabat. Una

igitur in tota civitate fabula erat; et, solum illud affulsisse verum pudicitiæ amorisque exemplum, omnis ordinis homines confitebantur; cum interim imperator provinciæ latrones jussit crucibus affigi, secundum illam casulam, in qua recens cadaver matrona deflebat. Proxima ergo nocte, cum miles, qui cruces servabat, ne quis ad sepulturam corpora detraheret, notasset sibi et lumen inter monumenta clarius fulgens, et gemitum lugentis audisset, vitio gentis humanæ, concupiit scire, quis, aut quid faceret? Descendit igitur in conditorium; visaque pulcherrima muliere, primo, quasi quodam monstro infernisque imaginibus turbatus, substitit. Deinde, ut et corpus jacentis conspexit, et

lacrymas consideravit faciemque unguibus sectam; ratus scilicet, id quod erat, desiderium exstincti non posse feminam pati; attulit in monumentum cœnulam suam, cœpitque hortari lugentem, ne perseveraret in dolore supervacuo, et nihil profuturo gemitu pectus diduceret: omnium eumdem exitum esse, sed et idem domicilium: et cetera, quibus exulceratæ mentes ad sanitatem revocantur. At illa, ignota consolatione percussa, laceravit vehementius pectus, ruptosque crines super pectus jacentis imposuit. Nec recessit tamen miles, sed eadem exhortatione tentavit dare mulierculæ cibum; donec ancilla, vini certe ab eo odore corrupta, primum ipsa porrexit ad humanitatem invitantis

victam manum : deinde, refecta potione et cibo, expugnare dominæ pertinaciam cœpit; et, Quid proderit, inquit, hoc tibi, si soluta inedia fueris? si te vivam sepelieris? si, antequam fata poscant, indemnatum spiritum effuderis?

Id cinerem aut manes, credis, curare sepultos?

Vis tu reviviscere? vis tu, discusso muliebri errore, quamdiu licuerit, lucis commodis frui? ipsum te jacentis corpus commonere debet, ut vivas. Nemo invitus audit, cum cogitur aut cibum sumere, aut vivere. Itaque mulier, aliquot dierum abstinentia sicca, passa est frangi pertinaciam suam: nec minus avide se replevit cibo, quam ancilla, quæ prior victa est.

CXII. Ceterum scitis, quid tentare plerumque soleat humanam satietatem. Quibus blanditiis impetraverat miles, ut matrona vivere vellet, iisdem etiam pudicitiam ejus aggressus est. Nec deformis aut infacundus juvenis castæ videbatur, conciliante gratiam ancilla, ac subinde dicente:

....Placitone etiam pugnabis amori?
Nec venit in mentem, quorum consederis arvis?

Quid diutius moror? Ne hanc quidem partem corporis mulier abstinuit, victorque miles utrumque persuasit. Jacuerunt ergo una, non tantum illa nocte qua nuptias fecerunt, sed postero etiam ac tertio die, præclusis videlicet conditorii foribus, ut, si quis ex notis ignotisque ad monumentum venisset, pu-

tasset exspirasse super corpus viri pudicissimam uxorem. Ceterum delectatus miles et forma et secreto, quidquid boni per facultates poterat, coemebat, et prima statim nocte in monumentum ferebat. Itaque cruciarii unius parentes, ut viderunt laxatam custodiam, detraxerunt nocte pendentem, supremoque mandaverunt officio. At miles, circumscriptus dum residet, ut postero die vidit unam sine cadavere crucem; veritus supplicium, mulieri, quid accidisset, exponit: nec se exspectaturum judicis sententiam, sed gladio jus dicturum ignaviæ suæ: commodaret modo illa perituro locum, et fatale conditorium familiari ac viro faceret. Mulier non minus misericors, quam

pudica, Nec istud, inquit, dii sinant, ut eodem tempore duorum mihi carissimorum hominum duo funera spectem! Malo mortuum impendere, quam vivum occidere. Secundum hanc orationem jubet corpus mariti sui tolli ex arca, atque illi, quæ vacabat, cruci affigi. Usus est miles ingenio prudentissimæ feminæ; posteroque die populus miratus est, qua ratione mortuus isset in crucem.

CXIII. Risu excepere fabulam nautæ, et erubescente non mediocriter Tryphæna, vultum suum super cervicem Gitonis amabiliter posuit. At non Lycas risit, sed iratum commovens caput, Si justus, inquit, imperator fuisset, debuit patrisfamiliæ corpus in monumentum re-

ferre, mulierem affigere cruci. Non dubie redierat in animum cubile, expilatumque libidinosa migratione navigium. Sed nec fœderis verba permittebant meminisse; nec hilaritas, quæ præoccupaverat mentes, dabat iracundiæ locum. Ceterum Tryphæna, in gremio Gitonis posita, modo implebat osculis pectus, modo concinnabat spoliatum crinibus vultum. Ego mæstus et impatiens fœderis novi, non cibum, non potionem capiebam, sed obliquis trucibusque oculis utrumque spectabam. Omnia me oscula vulnerabant, omnes blanditiæ, quascumque mulier libidinosa fingebat; nec tamen adhuc sciebam, utrum magis puero irascerer, quod amicam mihi auferret, an amicæ, quod puerum

corrumperet. Utraque inimicissima oculis meis, et captivitate præterita tristiora. Accedebat huc, quod neque Tryphæna me alloquebatur, tamquam familiarem, et aliquando gratum sibi amatorem; nec Giton me aut tralatitia propinatione dignum judicabat, aut, quod minimum est, sermone communi vocabat: credo, veritus, ne inter initia coeuntis gratiæ recentem cicatricem rescinderet. Inundavere pectus lacrymæ dolore paratæ, gemitusque suspirio tectus animam pene submovit. * In partem voluptatis tentabat admitti, nec domini supercilium induebat, sed amici quærebat obsequium. * Dum ancilla restitans in hæc erupit: Si quid ingenui sanguinis habes, non pluris illam facies,

quam scortum : si vir fueris, non ibis ad spurcam. Hæc animi pendentem angebant. Sed me nihil magis pudebat, quam ne Eumolpus sensisset, quidquid illud fuerat, et homo dicacissimus carminibus vindicaret creditam noxiam.* Jurat Eumolpus verbis conceptissimis. *

CXIV. Dum hæc taliaque jactamus, inhorruit mare, nubesque undique adductæ obruere tenebris diem. Discurrunt nautæ ad officia trepidantes, velaque tempestati subducunt. Sed nec certos fluctus ventus impulerat : nec, quo destinaret cursum, gubernator sciebat. Siciliam modo ventus dabat, sæpissime italici littoris aquilo possessor convertebat huc illuc obnoxiam ratem : et, quod omnibus procellis pericu-

losius erat, tam spissæ repente tenebræ lucem suppresserant, ut ne proram quidem totam gubernator videret. Itaque, hercules, postquam tempestas manifesta convaluit, Lycas trepidans ad me supinas porrigit manus; et, Tu, inquit, Encolpi, succurre periclitantibus, id est, vestem illam divinam sistrumque redde navigio. Per fidem, miserere, quemadmodum quidem soles. Et illum quidem vociferantem in mare ventus excussit, repetitumque infesto gurgite procella circumegit atque hausit. Tryphænam autem prope jam fidelissimi rapuerunt servi, scaphæque impositam, cum maxima sarcinarum parte, abduxere certissimæ morti. Ego, Gitoni applicitus, cum clamore flevi; et, Hoc,

inquam, a diis meruimus, ut nos sola morte conjungerent; sed non crudelis fortuna concedit. Ecce jam ratem fluctus evertet. Ecce jam amplexus amantium iratum dividet mare. Igitur, si vere Encolpion dilexisti, da oscula, dum licet, et ultimum hoc gaudium fatis properantibus rape. Hæc ut ego dixi, Giton vestem deposuit, meaque tunica contectus, exseruit ad osculum caput; et, ne sic cohærentes malignior fluctus distraheret, utrumque zona circumvenienti præcinxit; et, Si nihil aliud, certe diutius, inquit, juncta nos mors feret; vel, si voluerit misericors ad idem littus expellere, aut præteriens aliquis tralatitia humanitate lapidabit, aut, quod ultimum est, iratis etiam fluc-

tibus, imprudens arena componet. Patior ego vinculum extremum, et, veluti lecto funebri aptatus, exspecto mortem jam non molestam. Peragit interim tempestas mandata fatorum, omnesque reliquias navis expugnat. Non arbor erat relicta, non gubernacula, non funis, aut remus : sed quasi rudis atque infecta materies ibat cum fluctibus. Procurrere piscatores, parvulis expediti navigiis, ad prædam rapiendam : deinde, ut aliquos viderunt, qui suas opes defenderent, mutaverunt crudelitatem in auxilium. *

CXV. Audimus murmur insolitum, et sub diæta magistri, quasi cupientis exire belluæ gemitum. Persecuti igitur sonum, invenimus Eumolpum sedentem, membranæ-

que ingenti versus ingerentem. Mirati ergo, quod illi vacaret in vicinia mortis poema facere, extraximus clamantem, jubemusque bonam habere mentem. At ille interpellatus excanduit; et, Sinite me, inquit, sententiam explere; laborat carmen in fine. Injicio ego phrenetico manum, jubeoque Gitona accedere, et in terram trahere orcam mugientem. Hoc opere tandem elaborato, casam piscatoriam subimus mærentes, cibisque naufragio corruptis utcumque curati, tristissimam exegimus noctem. Postero die, cum poneremus consilium, cui nos regioni crederemus, repente video corpus humanum, circumactum levi vortice, ad littus deferri. Substiti ergo tristis, cœpique uventibus oculis maris

fidem inspicere ; et, Hunc forsitan, proclamo, in aliqua parte terrarum secura exspectat uxor : forsitan ignarus tempestatis filius : aut patrem utique reliquit aliquem, cui proficiscens osculum dedit. Hæc sunt consilia mortalium ; hæc vota magnarum cogitationum. En ! homo quemadmodum natat. Adhuc tamquam ignotum deflebam, cum inviolatum os fluctus convertit in terram, agnovique terribilem paulo ante et implacabilem Lycam, pedibus meis pene subjectum. Non tenui igitur diutius lacrymas, immo percussi semel iterumque manu pectus ; et, Ubi nunc est, inquam, iracundia tua ? ubi impotentia tua ? Nempe piscibus belluisque expositus es, et, qui paulo ante jactabas vires

imperii tui, de tam magna nave ne tabulam quidem naufragus habes. Ite nunc mortales, et magnis cogitationibus pectora implete. Ite cauti, et opes fraudibus captas per mille annos disponite. Nempe hic proxima luce patrimonii sui rationes inspexit; nempe diem etiam, quo venturus esset in patriam, animo suo fixit. Dii deæque, quam longe a destinatione sua jacet! Sed non sola mortalibus maria hanc fidem præstant. Illum bellantem arma decipiunt: illum, diis vota reddentem, penatum suorum ruina sepelit: ille, vehiculo lapsus, properantem spiritum excussit. Cibus avidum strangulavit, abstinentem frugalitas. Si bene calculum ponas: ubique naufragium est. At enim fluctibus

obruto non contingit sepultura. Tamquam intersit, periturum corpus quæ ratio consumat, ignis, an fluctus, an mora? Quidquid feceris, omnia hæc eodem ventura sunt. Feræ tamen corpus lacerabunt. Tamquam melius ignis accipiat; immo hanc pœnam gravissimam credimus, ubi servis irascimur. Quæ ergo dementia est, omnia facere, ne quid e nobis relinquat sepultura, quando etiam ita de invitis fata statuant? * Et Lycam quidem rogus, inimicis collatus manibus, adolebat; Eumòlpus autem dum epigramma mortuo facit, oculos ad arcessendos sensus longius mittit.

CXVI. Hoc peracto libenter officio, destinatum carpimus iter, ac momento temporis in montem su-

dantes conscendimus, ex quo haud procul impositum arce sublimi oppidum cernimus. Nec, quid esset, sciebamus errantes, donec a villico quodam, Crotona esse, cognovimus, urbem antiquissimam, et aliquando Italiæ primam. Cum deinde diligentius exploraremus, qui homines inhabitarent nobile solum, quodve genus negotiationis præcipue probarent post attritas bellis frequentibus opes: O mi, inquit villicus, hospites, si negotiatores estis, mutate propositum, aliudque vitæ præsidium quærite. Sin autem, urbanioris notæ homines, sustinetis semper mentiri, recta ad lucrum curritis. In hac enim urbe non litterarum studia celebrantur, non eloquentia locum habet, non frugalitas sancti-

que mores laudibus ad fructum perveniunt; sed, quoscumque homines in hac urbe videritis, scitote, in duas partes esse divisos. Nam aut captantur, aut captant. In hac urbe nemo liberos tollit: quia, quisquis suos heredes habet, nec ad scenas nec ad spectacula admittitur, sed omnibus prohibetur commodis, inter ignominiosos latitat. Qui vero nec uxores umquam duxerunt, nec proximas necessitudines habent, ad summos honores perveniunt; id est, soli militares, soli fortissimi, atque etiam innocentes habentur. Videbitis, inquit, oppidum, tamquam in pestilentia campos, in quibus nihil aliud est, nisi cadavera, quæ lacerantur, aut corvi, qui lacerant.

CXVII. Prudentior Eumolpus convertit ad novitatem rei mentem, genusque divinationis sibi non displicere confessus est. Jocari ego senem poetica levitate credebam, cum ille: Utinam quidem sufficeret largior schema, id est, vestis humanior, quæ præberet mendacio fidem. Non, me hercules, peram istam differrem, sed continuo vos ad magnas opes ducerem. Atqui promitto, quidquid exigeret, dummodo placeret vestis rapinæ comes, et quidquid Lycurgi villa grassantibus præbuisset. Nam nummos in præsentem usum deum matrem pro fide sua reddituram. Quid ergo, inquit Eumolpus, cessamus mimum componere? Facite ergo me dominum, si negotiatio placet. Nemo ausus est

artem damnare nihil auferentem. Itaque, ut duraret inter omnes tutum mendacium, in verba Eumolpi sacramentum juravimus; uri, vinciri, verberari, ferroque necari, et quidquid aliud Eumolpus jussisset, tamquam legitimi gladiatores, domino corpora animasque religiosissime addicimus. Post peractum sacramentum serviliter ficti dominum consalutamus, elatumque ab Eumolpo filium pariter condiscimus, juvenem ingentis eloquentiæ et spei: ideoque de civitate sua miserrimum senem exiisse, ne aut clientes sodalesque filii sui, aut sepulcrum, quotidie causam lacrymarum, cerneret. Accessisse huic tristitiæ proximum naufragium, quo amplius vicies sestertium amiserit. Nec il-

lum jactura moveri, sed destitutum ministerio, non agnoscere dignitatem suam. Præterea habere in Africa trecenties sestertium fundis nominibusque depositum. Nam familiam quidem tam magnam per agros Numidiæ esse sparsam, ut possit vel Carthaginem capere. Secundum hanc formulam imperamus Eumolpo, ut plurimum tussiat, ut sit modo solutioris stomachi, cibosque omnes palam damnet; loquatur aurum et argentum, fundosque mendaces, et perpetuam terrarum sterilitatem. Sedeat præterea quotidie ad rationes, tabulasque testamenti omnibus renovet; et, ne quid scenæ deesset, quotiescumque aliquem nostrum vocare tentasset, alium pro alio vocaret, ut facile appareret,

dominum etiam eorum meminisse, qui præsentes non essent. His ita ordinatis, quod bene feliciterque eveniret, precati deos, viam ingredimur. Sed neque Giton sub insolito fasce durabat; et mercenarius Corax, detrectator ministerii, posita frequentius sarcina, maledicebat properantibus, affirmabatque se aut projecturum sarcinas, aut cum onere fugiturum. Quid vos, inquit, me jumentum putatis esse, aut lapidariam navem? Hominis operas locavi, non caballi; nec minus liber sum, quam vos, etsi pauperem pater me reliquit. Nec contentus maledictis, tollebat subinde altius pedem, et strepitu obscœno simul atque odore viam implebat. Ridebat contumaciam Giton, et singulos stre-

pitus ejus pari clamore prosequebatur.

CXVIII. Multos, inquit Eumolpus, o juvenes, carmen decepit: nam, ut quisque versum pedibus instruxit, sensumque teneriorem verborum ambitu intexuit; putavit se continuo in Heliconem venisse. Sic forensibus ministeriis exercitati, frequenter ad carminis tranquillitatem, tamquam ad portum faciliorem, refugerunt, credentes, facilius poema exstrui posse, quam controversiam vibrantibus sententiolis pictam. Ceterum neque generosior spiritus vanitatem amat, neque concipere aut edere partum mens potest, nisi ingenti flumine litterarum inundata. Effugiendum est ab omni verborum, ut ita dicam,

vilitate, et sumendæ voces a plebe submotæ, ut fiat :

Odi profanum vulgus, et arceo.

Præterea curandum est, ne sententiæ emineant extra corpus orationis expressæ ; sed intexto versibus colore niteant. Homerus testis, et lyrici, romanusque Virgilius, et Horatii curiosa felicitas. Ceteri enim aut non viderunt viam, qua iretur ad carmen, aut visam timuerunt calcare. Ecce, belli civilis ingens opus quisquis attigerit, nisi plenus litteris, sub onere labetur. Non enim res gestæ versibus comprehendendæ sunt, quod longe melius historici faciunt; sed per ambages, deorumque ministeria, et fabulosum sententiarum tormentum,

præcipitandus est liber spiritus, ut potius furentis animi vaticinatio appareat, quam religiosæ orationis sub testibus fides; tamquam, si placet hic impetus, etiamsi nondum recepit ultimam manum.

CXIX. Orbem jam totum victor Romanus habebat,
Qua mare, qua terræ, qua sidus currit utrumque;
Nec satiatus erat. Gravidis freta pressa carinis
Jam peragebantur; si quis sinus abditus ultra,
Si qua foret tellus, quæ fulvum mitteret aurum,
Hostis erat: fatisque in tristia bella paratis,
Quærebantur opes. Non vulgo nota placebant
Gaudia, non usu plebeio trita voluptas.
Assyria concham laudabat miles in unda;
Quæsitus tellure nitor certaverat ostro;
Hinc Numidæ accurant, illinc nova vellera Seres;
Atque Arabum populus sua despoliaverat arva.
Ecce aliæ clades, et læsæ vulnera pacis!
Quæritur in silvis Mauro fera, et ultimus Ammon
Afrorum excutitur; ne desit bellua dente
Ad mortes pretiosa, fames premit advena classes.
Tigris et aurata gradiens vectatur in aula,

Ut bibat humanum, populo plaudente, cruorem.
Heu! pudet effari, perituraque prodere fata!
Persarum ritu, male pubescentibus annis,
Subripuere viros, exsectaque viscera ferro
In venerem fregere; atque ut fuga mobilis ævi
Circumscripta mora properantes differat annos,
Quærit se natura, nec invenit. Omnibus ergo
Scorta placent, fractique enervi corpore gressus,
Et laxi crines, et tot nova nomina vestis,
Quæque virum quærunt. Ecce afris eruta terris
Ponitur ac maculis imitatur vilibus aurum
Citrea mensa, greges servorum, ostrumque renidens
(Quæ turbant censum !) Hostile ac male nobile lignum
Turba sepulta mero circumvenit: omniaque orbis
Præmia correptis miles vagus exstruit armis.
Ingeniosa gula est. Siculo scarus æquore mersus
Ad mensam vivus perducitur; atque Lucrinis
Eruta littoribus condunt conchylia cœnas,
Ut renovent per damna famem. Jam Phasidos unda
Orbata est avibus: mutoque in littore tantum
Solæ desertis aspirant frondibus auræ.
Nec minor in campo furor est, emptique Quirites
Ad prædam strepitumque lucri suffragia vertunt.
Venalis populus, venalis curia patrum.
Est favor in pretio. Senibus quoque libera virtus

Exciderat, sparsisque opibus conversa potestas,
Ipsaque majestas auro corrupta jacebat.
Pellitur a populo victus Cato: tristior ille est,
Qui vicit, fascesque pudet rapuisse Catoni.
Namque hoc dedecus est populi, morumque ruina.
Non homo pulsus erat; sed in uno victa potestas,
Romanumque decus. Quare tam perdita Roma
Ipsa sui merces erat, et sine vindice præda.
Præterea gemino deprensam gurgite prædam
Fœnoris ingluvies ususque exederat æris.
Nulla est certa domus, nullum sine pignore corpus:
Sed veluti tabes, tacitis concepta medullis,
Intra membra furens curis latrantibus errat.
Arma placent miseris, detritaque commoda luxu
Vulneribus reparantur. Inops audacia tuta est.
Hoc mersam cœno Romam, somnoque jacentem
Quæ poterant artes sana ratione movere,
Ni furor, et bellum, ferroque excita libido?

CXX. Tres tulerat fortuna duces, quos obruit omnes
Armorum strue diversa feralis Erinnys.
Crassum Parthus habet, libyco jacet æquore Magnus,
Julius ingratam perfudit sanguine Romam.
Et, quasi non posset tot tellus ferre sepulcra,
Divisit cineres. Hos gloria reddit honores.
Est locus, exciso penitus demersus hiatu,

Parthenopen inter magnæque Dicarchidos arva,
Cocyta perfusus aqua : nam spiritus extra
Qui furit, effusus funesto spargitur æstu.
Non hæc autumno tellus viret, aut alit herbas
Cespite lætus ager : non verno persona cantu
Mollia discordi strepitu virgulta loquuntur ;
Sed chaos, et nigro squallentia pumice saxa
Gaudent ferali circum tumulata cupressu.
Has inter sedes Ditis pater extulit ora
Bustorum flammis et cana sparsa favilla,
Ac tali volucrem Fortunam voce lacessit;
Rerum humanarum divinarumque potestas,
Fors, cui nulla placet nimium secura potestas,
Quæ nova semper amas, et mox possessa relinquis,
Ecquid romano sentis te pondere victam?
Nec posse ulterius perituram extollere molem?
Ipsa suas vires odit romana juventus,
Et, quas struxit opes, male sustinet. Aspice late
Luxuriam spoliorum, et censum in damna furentem.
Ædificant auro, sedesque ad sidera mittunt;
Expelluntur aquæ saxis, mare nascitur arvis,
Et permutata rerum statione rebellant.
En! etiam mea regna petunt. Perfossa dehiscit
Molibus insanis tellus; jam montibus haustis
Antra gemunt; et, dum varius lapis invenit usum,
Inferni manes cœlum sperare jubentur.

Quare age, Fors, muta pacatum in prælia vultum,
Romanosque cie, ac nostris da funera regnis.
Jam pridem nullo perfundimus ora cruore,
Nec mea Tisiphone sitientes perluit artus,
Ex quo sullanus bibit ensis, et horrida tellus
Extulit in lucem nutritas sanguine fruges.

CXXI. Hæc ubi dicta dedit, dextræ conjungere dextram
Conatus, rupto tellurem solvit hiatu.
Tum Fortuna levi defudit pectore voces:
O genitor, cui Cocyti penetralia parent,
Si modo vera mihi fas est impune profari,
Vota mihi cedent: nec enim minor ira rebullit
Pectore in hoc, leviorve exurit flamma medullas.
Omnia, quæ tribui romanis arcibus, odi;
Muneribusque meis irascor. Destruat istas
Idem, qui posuit, moles deus! Est mihi cordi
Quippe, armare viros, et sanguine pascere luxum.
Cerno equidem gemina jam strictos morte Philippos,
Thessaliæque rogos, et funera gentis Iberæ.
Jam fragor armorum trepidantes personat aures;
Et Lybiæ cerno, et tua, Nile, gementia castra,
Actiacosque sinus, et Apollinis arma timentes.
Pande, age, terrarum sitientia regna tuarum,
Atque animas arcesse novas! Vix navita Porthmeus

Sufficiet simulacra virum traducere cymba;
Classe opus est. Tuque ingenti satiare ruina,
Pallida Tisiphone, concisaque vulnera mande.
Ad stygios manes laceratus ducitur orbis.

CXXII. Vixdum finierat, cum fulgure rupta corusco
Intremuit nubes, elisosque abscidit ignes.
Subsedit pater umbrarum, gremioque reducto
Telluris, pavitans fraternos palluit ictus.
Continuo clades hominum venturaque damna
Auspiciis patuere deum; namque ore cruento
Deformis Titan vultus caligine texit:
Civiles acies jam tum spirare putares.
Parte alia plenos exstinxit Cynthia vultus,
Et lucem sceleri subduxit. Rupta tonabant
Verticibus lapsis montis juga; nec vaga passim
Flumina per notas ibant morientia ripas.
Armorum strepitu cœlum furit, et tuba mortem
Sideribus transacta ciet: jamque Ætna voratur
Ignibus insolitis, et in æthera fulmina mittit.
Ecce inter tumulos atque ossa carentia bustis,
Umbrarum facies diro stridore minantur.
Fax, stellis comitata novis, incendia ducit;
Sanguineoque rubens descendit Jupiter imbre.
Hæc ostenta brevi solvit deus. Exuit omnes
Quippe moras Cæsar, vindictæque actus amore,

Gallica projecit, civilia sustulit arma.
Alpibus aeriis, ubi graio numine pulsæ
Descendunt rupes, et se patiuntur adiri,
Est locus herculeis aris sacer: hunc nive dura
Claudit hiems, canoque ad sidera vertice tollit.
Cœlum illinc cecidisse putes; non solis adulti
Mansuescit radiis, non verni temporis aura:
Sed, glacie concreta rigens hiemisque pruinis,
Totum ferre potest humeris minitantibus orbem.
Hæc ubi calcavit Cæsar juga, milite læto,
Optavitque locum; summo de vertice montis
Hesperiæ campos late prospexit, et, ambas
Intentans cum voce manus ad sidera, dixit:
Jupiter omnipotens, et tu, Saturnia tellus,
Armis læta meis, olimque onerata triumphis:
Testor, ad has acies invitum arcessere Martem,
Invitas me ferre manus! Sed vulnere cogor,
Pulsus ab urbe mea, dum Rhenum sanguine tingo,
Dum Gallos, iterum Capitolia nostra petentes,
Alpibus excludo: vincendo certior exsul.
Sanguine germano, sexagintaque triumphis
Esse nocens cœpi. Quamquam quos gloria terret?
Aut qui sunt, qui bella jubent? Mercedibus emptæ
Ac viles operæ! quorum est mea Roma noverca,
Ut reor, haud impune; nec hanc sine vindice dextram
Vinciet ignavus. Victores ite furentes,

Ite mei comites, et causam dicite ferro!
Namque omnes unum crimen vocat; omnibus una
Impendet clades. Reddenda est gratia vobis:
Non solus vici. Quare, quia pœna tropæis
Imminet, et sordes meruit victoria nostra; -
Judice fortuna cadat alea! Sumite bellum,
Et tentate manus! Certe meà causa peracta est:
Inter tot fortes armatus nescio vinci.
Hæc ubi personuit, de cœlo delphicus ales
Omina læta dedit, pepulitque meatibus auras,
Nec non horrendi nemoris de parte sinistra
Insolitæ voces flamma sonuere sequenti.
Ipse nitor Phœbi, vulgato latior orbe,
Crevit, et aurato præcinxit fulgure vultus.

CXXIII. Fortior ominibus, movit mavortia signa
Cæsar, et insolito gressus prior occupat ausu.
Prima quidem glacies, et cana vincta pruina
Non pugnavit humus, mitique horrore quievit.
Sed postquam turmæ nimbos fregere ligatos,
Et pavidus quadrupes undarum vincula rupit:
Incaluere nives; mox flumina montibus altis
Undabant modo nata. Sed hæc quoque jussa putares
Vinctaque mox stabant, fluctus stupuere pruina,
Et paulo ante lues jam concidenda jacebat.
Tum vero malefida prius vestigia lusit,

Decepitque pedes ; passimque turmæque, virique,
Armaque, congesta strue, deplorata jacebant.
Ecce etiam rigido concussæ flumine nubes
Exonerabantur, nec rupto turbine venti
Deerant, ac tumida confractum grandine cœlum :
Ipsæ jam nubes ruptæ super arma cadebant,
Et concreta gelu, ponti velut, unda ruebat.
Victa erat ingenti tellus nive, victaque cœli
Sidera, victa suis hærentia flumina ripis;
Nondum Cæsar erat. Sed magnam nixus in hastam,
Horrida securis frangebat gressibus arva :
Qualis, Caucasea decurrens arduus arce,
Amphitryoniades, aut torvo Jupiter ore,
Cum se verticibus magni demisit Olympi,
Et periturorum dejecit tela gigantum.
Dum Cæsar tumidas iratus deprimit arces,
Interea volucer, motis conterrita pennis,
Fama volat, summique petit juga celsa palati,
Atque hoc Romanos tonitru ferit : omnia signa,
Jam classes fluitare mare, totasque per Alpes
Fervere germano perfusas sanguine turmas.
Arma, cruor, cædes, incendia, totaque bella
Ante oculos volitant : ergo pulsata tumultu
Pectora, perque duas scinduntur territa causas.
Huic fuga per terras, illi magis unda probatur;
Et patria est pontus. Sed jam timor est, magis arma

Qui tentata velit ; fatisque jubentibus actus,
Quantum quisque timet, tantum fugit ocior ipse.
Hos inter motus populus, miserabile visu!
Quo mens icta jubet, deserta ducitur urbe.
Gaudet Roma fuga, debellatique Quirites
Rumoris sonitu mærentia tecta relinquunt.
Ille manu trepida natos tenet : ille penates
Occultat gremio, deploratumque relinquit
Limen, et absentem votis interficit hostem.
Sunt, qui conjugibus mærentia pectora jungant,
Grandævosque patres; onerisque ignara juventus
Id, pro quo metuit, tantum trahit. Omnia secum
Hic vehit imprudens, prædamque in prælia ducit.
Ac, velut ex alto cum magnus inhorruit auster,
Et pulsas evertit aquas, non arma ministris,
Non regimen prodest : ligat alter pondera pinus,
Alter tuta sinu tranquillaque littora quærit:
Hic dat vela fugæ, fortunæque omnia credit.
Quid tam parva queror? Gemino cum consule Magnus,
Ille tremor Ponti sævique repertor Hydaspis,
Et piratarum scopulus, modo quem ter ovantem
Jupiter horruerat, quem fracto gurgite pontus
Et veneratus erat submissa Bosporus unda,
Proh pudor! imperii deserto nomine fugit;
Ut fortuna levis Magni quoque terga videret.

CXXIV. Ergo tanta lues divum quoque numina vidit ?
Consensitque fugæ cœli timor ? Ecce per orbem
Mitis turba deum, terras exosa furentes
Deserit, atque hominum damnatum avertitur agmen.
Pax prima ante alias, niveos pulsata lacertos,
Abscondit galea victum caput ; atque, relicto
Orbe, fugax Ditis petit implacabile regnum.
Huic comes it submissa Fides, et, crine soluto,
Justitia, ac mærens lacera Concordia palla.
At contra, sedes Erebi qua rupta dehiscit,
Emergit late Ditis chorus ; horrida Erinnys,
Et Bellona minax, facibusque armata Megæra,
Lethumque, Insidiæque, et lurida Mortis imago.
Quas inter Furor, abruptis ceu liber habenis,
Sanguineum late tollit caput, oraque mille
Vulneribus confossa cruenta casside velat.
Hæret detritus lævæ mavortius umbo,
Innumerabilibus telis gravis : atque flagranti
Stipite dextra minax terris incendia portat.
Sentit terra deos, mutataque sidera pondus
Quæsivere suum : namque omnis regia cœli
In partes diducta ruit : primumque Dione
Cæsaris acta sui ducit. Comes additur illi
Pallas, et ingentem quatiens Mavortius hastam.
Magnum cum Phœbo soror, et Cyllenia proles

Excipit, ac totis similis Tirynthius aetis.
Intremuere tubæ, ac scisso Discordia crine
Extulit ad superos stygium caput. Hujus in ore
Concretus sanguis, contusaque lumina flebant:
Stabant ærati scabra rubigine dentes,
Tabo lingua fluens, obsessa draconibus ora,
Atque, inter toto laceratam pectore vestem,
Sanguineam tremula quatiebat lampada dextra.
Hæc, ut Cocyti tenebras et Tartara liquit,
Alta petit gradiens juga nobilis Apennini,
Unde omnes terras atque omnia littora posset
Aspicere, ac toto fluitantes orbe catervas,
Atque has erupit furibundo pectore voces:
Sumite nunc gentes, accensis mentibus, arma;
Sumite, et in medias immittite lampadas urbes.
Vincetur, quicumque latet; non femina cesset,
Non puer, aut ævo jam desolata senectus,
Ipsa tremat tellus, lacerataque tecta rebellent.
Tu legem, Marcelle, tene: tu concute plebem,
Curio: tu fortem neu supprime, Lentule, Martem.
Quid porro tu, Dive, tuis cunctaris in armis?
Non frangis portas? non muris oppida solvis?
Thesaurosque rapis? Nescis tu, Magne, tueri
Romanas arces? Epidauria mœnia quære,
Thessalicosque sinus humano sanguine tinge.
Factum est in terris, quidquid Discordia jussit

Cum hæc Eumolpus ingenti bile effudisset, tandem Crotona intravimus: ubi quidem parvo deversorio refecti, postero die amplioris fortunæ domum quærentes, incidimus in turbam heredipetarum sciscitantium, quod genus hominum, aut unde veniremus? Ex præscripto ergo consilii communis, exaggerata verborum volubilitate, unde, aut qui essemus, haud dubie credentibus indicavimus. Qui statim opes suas summo cum certamine in Eumolpum congesserunt. Certatim omnes ejus gratiam muneribus sollicitant. *

CXXV. Dum hæc magno tempore Crotone aguntur, et Eumolpus, felicitate plenus, prioris fortunæ esset oblitus statum, adeo ut suis

jactaret, neminem gratiæ suæ ibi posse resistere, impuneque suos, si quid deliquissent in ea urbe, beneficio amicorum laturos: ceterum ego, etsi quotidie magis magisque superfluentibus bonis saginatum corpus impleveram, putabamque, a custodia mei removisse vultum Fortunam; tamen sæpius tam consuetudinem meam cogitabam, quam causam; et, Quid, aiebam, si callidus captator exploratorem in Africam miserit, mendaciumque deprehenderit nostrum? Quid, si etiam mercenarius, præsenti felicitate lassus, indicium ad amicos detulerit, totamque fallaciam invidiosa proditione detexerit? Nempe rursus fugiendum erit, et tandem expugnata paupertas nova mendicitate revo-

canda. Dii, deæque, quam male est extra legem viventibus! quidquid meruerunt, semper exspectant. *

CXXVI. Quia nosti Venerem tuam, superbiam captas, vendisque amplexus, non commodas. Quo enim spectant flexæ pectine comæ? quo facies medicamine attrita, et oculorum quoque mollis petulantia? Quo incessus tute compositus, et ne vestigia quidem pedum extra mensuram aberrantia, nisi quod formam prostituis, ut vendas? Vides me? nec auguria novi, nec mathematicorum cœlum curare soleo: ex vultibus tamen hominum mores colligo; et, cum spatiantem vidi, quid cogites, scio. Sive ergo nobis vendis, quod peto; mercator paratus est: sive, quod humanius est, commodas;

effice, ut beneficium debeam. Nam, quod servum te et humilem fateris, accendis desiderium æstuantis. Quædàm enim feminæ sordibus calent, nec libidinem concitant, nisi aut servos viderint, aut statores altius cinctos. Arenarius aliquas accendit, aut perfusus pulvere mulio, aut histrio scenæ ostentatione traductus. Ex hac nota domina est mea: usque ab orchestra quatuordecim transilit, et in extrema plebe quærit, quod diligat. Itaque oratione blandissima plenus, Rogo, inquam, numquid illa, quæ me amat, tu es? Multum risit ancilla post tam frigidum schema, et, Nolo, inquit, tibi tam valde placeas; ego adhuc servo numquam succubui, nec hoc dii sinant, ut amplexus meos in crucem

mittam. Viderint matronæ, quæ flagellorum vestigia osculantur : ego, etiamsi ancilla sum, numquam tamen nisi in equestribus sedeo. Mirari equidem tam discordem libidinem cœpi, atque inter monstra numerare, quod ancilla haberet matronæ superbiam, et matrona ancillæ humilitatem. Procedentibus deinde longius jocis, rogavi ancillam, ut in platanona duceret dominam. Placuit puellæ consilium : itaque collegit altius tunicam, flexitque se in eum daphnona, qui ambulationi hærebat. Nec diu morata, dominam producit e latebris, laterique applicat meo mulierem omnibus simulacris emendatiorem. Nulla vox est, quæ formam ejus possit comprehendere : nam, quidquid dixero, minus

erit. Crines, ingenio suo flexi, per totos sese humeros effuderant: frons minima, et quæ apices capillorum retroflexerat : supercilia usque ad malarum scripturam currentia, et rursus confinio luminum pene permixta : oculi clariores stellis extra lunam fulgentibus : nares paululum inflexæ : et osculum, quale Praxiteles habere Dianam credidit. Jam mentum, jam cervix, jam manus, jam pedum candor, intra auri gracile vinculum positus, parium marmor exstinxerat. Itaque tunc primum Dorida vetus amator contempsi.

Quid factum est, quod tu, projectis, Jupiter, armis,
  Inter cœlicolas fabula muta taces?
Nunc erat, a torva submittere cornua fronte;
  Nunc pluma canos dissimulare tuos.
Hæc vera est Danae : tenta modo tangere corpus;
  Jam tua flammifero membra calore fluent.

CXXVII. Delectata illa risit tam blandum, ut videretur mihi plenum os extra nubem luna proferre. Mox, digitis gubernantibus vocem, Si non fastidis, inquit, feminam ornatam, et hoc primum anno virum expertam, concilio tibi, o juvenis, sororem. Habes tu quidem et fratrem, neque enim me piguit quærere : sed quid prohibet et sororem adoptare? Eodem gradu venio : tu tamen dignare et meum osculum, cum libuerit, cognoscere. Immo, inquam ego, per formam tuam te rogo, ne fastidias hominem peregrinum inter cultores admittere : invenies religiosum, si te adorari permiseris. Ac, ne me judices, ad hoc templum amoris gratis accedere ; dono tibi fratrem meum. Quidni ? inquit illa,

donas mihi eum, sine quo non potes vivere? ex cujus osculo pendes? quem sic tu amas, quemadmodum ego te volo? Hæc ipsa cum diceret, tanta gratia conciliabat vocem loquentis, tam dulcis sonus pertentabat aera, ut putares, inter auras canere Sirenum concordiam. Itaque miranti, toto mihi clarius cœlo nescio quid relucente, libuit deæ nomen quærere. Ita, inquit, non dixit tibi ancilla mea, Circen me vocari? Non sum quidem Solis progenies; nec mea mater, cum placuit, labentis mundi currum detinuit: habebo tamen, quod cœlo imputem, si nos fata conjunxerint. Immo jam nescio quid tacitis cogitationibus deus agit; nec sine causa Polyænon Circe amat. Sed inter hæc nomina fax surgit.

Sume ergo amplexum, si placet. Neque est, quod curiosum aliquem extimescas : longe ab hoc loco frater est. Dixit hæc Circe, implicitumque brachiis mollioribus pluma, deduxit in terram, vario gramine indutam.

Idæo quales fudit de vertice flores
Terra parens, cum se confesso junxit amori
Jupiter; et toto concepit pectore flammas.
Emicuere rosæ, violæque, et molle cyperon,
Albaque de viridi riserunt lilia prato.
Talis humus Venerem molles clamavit in herbas,
Candidiorque dies secreto favit amori.

In hoc gramine pariter compositi, mille osculis lusimus, quærentes voluptatem robustam.

CXXVIII. * Quid est, inquit, numquid te osculum meum offendit? numquid spiritus jejunio marcet? numquid alarum negligens su-

dore puteo? Si hæc non sunt, numquid Gitona times? Perfusus ego rubore manifesto, etiam, si quid habueram virium, perdidi; totoque corpore velut laxato, Quæso, inquam, regina, noli sugillare miserias. Veneficio contactus sum. * Dic Chrysis, sed verum: numquid indecens sum? numquid incompta? numquid ab aliquo naturali vitio formam meam excæco? Noli decipere dominam tuam: nescio quid peccavimus. Rapuit deinde tacenti speculum, et, postquam omnes vultus tentavit, quos solet inter amantes risus frangere, excussit vexatam solo vestem, raptimque ædem Veneris intravit. Ego contra damnatus, et quasi quodam visu in horrorem perductus, interrogare animum

meum cœpi, an vera voluptate fraudatus essem?

Nocte soporifera veluti cum somnia ludunt
Errantes oculos, effossaque protulit aurum
In lucem tellus; versat manus improba furtum
Thesaurosque rapit. Sudor quoque perluit ora,
Et mentem timor altus habet, ne forte gravatum
Excutiat gremium secreti conscius auri.
Mox ubi fugerunt elusam gaudia mentem,
Veraque forma redit, animus, quod perdidit, optat,
Atque in præterita se totus imagine versat.

* Itaque, hoc nomine tibi gratias ago, quod me socratica fide diligis. Non tam intactus Alcibiades in præceptoris sui lectulo jacuit.

CXXIX. * Crede mihi, frater, non intelligo, me virum esse, non sentio. Funerata est pars illa corporis, qua quondam Achilles eram. Veritus puer, ne, in secreto deprehensus, daret sermonibus locum, proripuit se, et in partem ædium

interiorem fugit. Cubiculum autem meum intravit Chrysis, codicillosque mihi dominæ suæ reddidit, in quibus hæc erant scripta : Si libidinosa essem, quererer decepta; nunc etiam languori tuo gratias ago. In umbra voluptatis diutius lusi. Quid tamen agas, quæro, et, an tuis pedibus perveneris domum? Negant enim medici, sine nervis posse ire. Narrabo tibi, adolescens; paralysin cave. Numquam ego ægrum tam magno periculo vidi. Me Dius Fidius! jam peristi. Quod si idem frigus genua manusque tentaverit tuas, licet ad tubicines mittas. Quid ergo est? etiamsi gravem injuriam accepi, homini tamen misero non invideo medicinam. Si vis sanus esse, Gitonem roga; recipies, inquam,

nervos tuos, si triduo sine fratre dormieris. Nam, quod ad me attinet, non timeo, ne quis inveniatur, cui minus placeam. Nec speculum mihi, nec fama mentitur. Vale, si potes.

Ut intellexit Chrysis, me perlegisse totum convicium, Solent, inquit, hæc fieri, et præcipue in hac civitate, in qua mulieres etiam lunam deducunt. Itaque hujus quoque rei cura agetur : rescribe modo blandius dominæ, animumque ejus candida humanitate restitue. Verum enim fatendum est; ex qua hora injuriam accepit, apud se non est. Libenter quidem parui ancillæ, verbaque codicillis talia imposui.

CXXX. Polyaenos Circae salutem. Fateor, me, domina, sæpe

peccasse; nam et homo sum, et adhuc juvenis. Numquam tamen ante hunc diem usque ad mortem deliqui. Habes, inquam, confitentem reum. Quidquid jusseris, merui. Proditionem feci, hominem occidi, templum violavi. In hæc facinora quære supplicium. Sive occidere placet, ferro meo venio; sive verberibus contenta es, curro nudus ad dominam. Id tantum memento, non me, sed instrumenta peccasse. Paratus miles arma non habui. Quis hæc turbaverit, nescio. Forsitan animus antecessit corporis moram; forsitan, dum omnia concupisco, voluptatem tempore consumpsi. Non invenio quod feci. Paralysin tamen cavere jubes; tamquam major fieri possit, quæ abstulit mihi, per quod

etiam te habere potui. Summa tamen excusationis meæ hæc est: Placebo tibi, si me culpam emendare permiseris. Vale.

Dimissa cum ejusmodi pollicitatione Chryside, curavi diligentius noxiosissimum corpus, balneoque præterito, modica unctione usus, mox cibis validioribus pastus, id est, bulbis cochlearumque sine jure cervicibus, hausi parcius merum. Hinc ante somnum levissima ambulatione compositus, sine Gitone cubiculum intravi. Tanta erat placandi cura, ut timerem, ne latus meum frater convelleret.

CXXXI. Postero die, cum sine offensa corporis animique consurrexissem, in eumdem platanona descendi, etiamsi locum inauspicatum

timebam ; cœpique inter arbores ducem itineris exspectare Chrysidem. Nec diu spatiatus consederam, ubi hesterno die fueram, cum illa intervenit, comitem aniculam trahens. Atque, ut me consalutavit, Quid est, inquit, fastose, ecquid bonam mentem habere cœpisti ? Illa de sinu licium protulit varii coloris filis intortum, cervicemque vinxit meam. Mox turbatum sputo pulverem medio sustulit digito, frontemque repugnantis signat :

Dum vivis, sperare licet : tu, rustice custos,
Huc ades, et nervis, tente Priape, fave.

Hoc peracto carmine, ter me jussit exspuere, terque lapillos conjicere in sinum, quos ipsa præcantatos purpura involverat, admotisque ma-

nibus tentare cœpit inguinum vires. Dicto citius nervi paruerunt imperio, manusque aniculæ ingenti motu repleverunt. At illa, gaudio exsultans : Vides, inquit, Chrysis mea, vides, quod aliis leporem excitavi ? *

Nobilis æstivas platanus diffuderat umbras,
Et baccis redimita daphne, tremulæque cupressus,
Et circumtonsæ trepidanti vertice pinus;
Has inter ludebat, aquis errantibus, amnis
Spumeus, et querulo versabat rore lapillos.
Dignus amore locus, testis silvestris Aedon,
Atque urbana Progne : quæ, circum gramina fusæ
Et molles violas, cantu sua rura colebant.

Premebat illa resoluta marmoreis cervicibus aureum torum, myrtoque florenti quietum verberabat. Itaque, ut me vidit, paululum erubuit, hesternæ scilicet injuriæ memor : deinde ut, remotis omnibus,

secundum invitantem consedi, ramum super oculos meos posuit, et, quasi pariete interjecto, audacior facta, Quid est, inquit, paralytice, ecquid hodie totus venisti? Rogas, inquam ego, potius, quam tentas? totoque corpore in amplexum ejus immissus non precantis, usque ad satietatem osculis fruor.

CXXXII. Ipsa corporis pulchritudine me ad se vocante, trahebat ad Venerem. Jam pluribus osculis collisa labra crepitabant; jam implicitæ manus omne genus amoris invenerant; jam alligata mutuo ambitu corpora, animarum quoque mixturam fecerant.* Manifestis matrona contumeliis verberata, tandem ad ultionem decurrit, vocatque

cubicularios, et me jubet catomidiare. Nec contenta mulier tam gravi injuria mea, convocat omnes quasillarias familiæque sordidissimam partem, ac me conspui jubet. Oppono ego manus oculis meis, nullisque precibus effusis, quia sciebam quid meruissem, verberibus sputisque extra januam ejectus sum. Ejicitur et Proselenos, Chrysis vapulat, totaque familia tristis inter se mussat, quæritque, quis dominæ hilaritatem confuderit. Itaque pensatis vicibus animosior, verberum notas arte contexi, ne aut Eumolpus contumelia mea hilarior fieret, aut tristior Giton. Quod solum igitur, salvo pudore, poteram confingere, languorem simulavi, conditusque lectulo, totum ignem furoris in eam

converti, quæ mihi omnium malorum causa fuerat.

Ter corripui terribilem manu bipennem;
Ter, languidior coliculi tepente thyrso,
Ferrum timui, quod trepido male dabat usum.
Nec jam poteram, quod modo conficere libebat.
Namque illa, metu frigidior rigente bruma,
Confugerat in viscera, mille operta rugis.
Ita non potui supplicio caput aperire:
Sed, furciferæ mortifero timore lusus,
Ad verba, magis quæ poterant nocere, fugi.

Erectus igitur in cubitum, hac fere oratione contumacem vexavi: Quid dicis, inquam, omnium hominum deorumque pudor? Nam nec nominare quidem te inter res serias, fas est. Hoc de te merui, ut me, in cœlo positum, ad inferos traheres? ut traduceres annos primo florentes vigore, senectæque ultimæ mihi lassitudinem imponeres? Rogo te,

mihi apodixin defunctoriam redde. Hæc ut iratus effudi :

Illa solo fixos oculos aversa tenebat,
Nec magis incepto vultus sermone movetur,
Quam lentæ salices, lassove papavera collo.

Nec minus ego, tam fœda objurgatione finita, pœnitentiam agere sermonis mei cœpi, secretoque rubore perfundi, quod, oblitus verecundiæ meæ, cum ea parte corporis verba contulerim, quam ne ad cognitionem quidem admittere severioris notæ homines solent. Mox perfricata diutius fronte, Quid autem ego, inquam, mali feci, si dolorem meum naturali convicio exoneravi? aut quid est, quod in corpore humano ventri maledicere solemus, aut gulæ, capitique etiam, cum sæpius dolet? Quid? non et Ulyxes cum

corde litigat suo? Et quidem tragici oculos suos, tamquam audientes, castigant. Podagrici pedibus suis maledicunt, chiragrici manibus, lippi oculis; et, qui offenderunt sæpe digitos, quidquid doloris habent, in pedes deferunt.

Quid me spectatis constricta fronte, Catones,
  Damnatisque novæ simplicitatis opus?
Sermonis puri non tristis gratia ridet,
  Quodque facit populus, candida lingua refert;
Nam quis concubitus, Veneris quis gaudia nescit?
  Quid vetat in tepido membra calere toro?
Ipse pater veri doctus Epicurus in arte
  Jussit, et hanc vitam dixit habere deos.

Nihil est hominum inepta persuasione falsius, nec ficta severitate ineptius.

CXXXIII. Hac declamatione finita, Gitona voco, et, Narra mihi, inquam, frater, sed tua fide: ea

nocte, qua te mihi Ascyltos subduxit, usque in injuriam vigilavit, an contentus fuit vidua pudicaque nocte? Tetigit puer oculos suos, conceptisque juravit verbis, sibi ab Ascylto nullam vim factam.* Ut ut res haberet, spem vultu simulavi, positoque in limine genu, sic deprecatus sum numina versu:

Nympharum, Bacchique comes; quem pulchra Dione
Divitibus silvis numen dedit; inclita paret
Cui Lesbos, viridisque Thasos; quem Lydus adorat
Vestifluus, templumque tuis imponit Hypæpis:
Huc ades, o Bacchi tutor, Dryadumque voluptas,
Et timidas admitte preces! Non sanguine tristi
Perfusus venio; non templis impius hostis
Admovi dextram: sed inops, et rebus egenus
Attritis, facinus non toto corpore feci.
Quisquis peccat inops, minor est reus. Hac prece, quæso,
Exonera mentem, culpæque ignosce minori!
Et, quandoque mihi fortunæ arriserit hora,
Non sine honore tuum patiar decus: ibit ad aras,

Sancte, tuas hircus, pecoris pater, ibit ad aras
Corniger, et querulæ fœtus suis, hostia lactens;
Spumabit pateris hornus liquor; et ter ovantem
Circa delubrum gressum feret ebria pubes.

Dum hæc ago, solertique cura deposito meo caveo, intravit delubrum anus, laceratis crinibus atraque veste deformis; extraque vestibulum me injecta manu duxit, cuncta timentem.

CXXXIV. * Quæ striges comederunt nervos tuos? aut quod purgamentum nocte calcasti in trivio, aut cadaver? Nec a puero quidem te vindicasti: sed mollis, debilis, lassus, tamquam caballus in clivo, et operam et sudorem perdidisti; nec contentus ipse peccare, mihi deos iratos excitasti: ac pœnas mihi nullas dabis? Ac me iterum in cellam

sacerdotis nihil recusantem perduxit, impulitque super lectum, et arundinem ab ostio rapuit : iterumque nihil respondentem mulcavit. Ac, nisi primo ictu arundo quassata verberantis impetum minuisset, forsitan etiam brachia mea caputque fregisset. Ingemui ego, utique propter masturbatorem ; lacrymisque ubertim manantibus, obscuratum dextra caput super pulvinar inclinavi. Nec minus illa, fletu confusa, altera parte lectuli sedit, ætatisque longæ moram tremulis vocibus cœpit accusare ; donec intervenit sacerdos, et, Quid vos, inquit, in cellam meam, tamquam ante recens bustum, venistis? utique die feriarum, quo etiam lugentes rident. O, inquit, Enothea! hunc adolescentem quem

vides, malo astro natus est : nam neque puero, neque puellæ, bona sua vendere potest. Numquam tu hominem tam infelicem vidisti. Lorum in aqua, non inguina habet. Ad summam, qualem putas esse, qui de Circes toro sine voluptate surrexit? His auditis, Enothea inter utrumque consedit; motoque diutius capite, Istum, inquit, morbum, sola sum, quæ emendare scio. Et, ne putetis, perplexe agere, rogo ut adolescentulus mecum nocte dormiat, nisi illud tam rigidum reddidero, quam cornu.

Quidquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cum volo, siccatis arescit languida succis;
Cum volo, fundit opes scopulus, atque horrida saxa
Niliacas jaculantur aquas. Mihi pontus inertes
Submittit fluctus : Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes. Mihi flumina parent;

Hircanæque tygres, et jussi stare dracones.
Quid leviora loquor? Lunæ descendit imago,
Carminibus deducta meis: trepidusque furentes
Flectere Phœbus equos revoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent. Taurorum flamma quiescit,
Virgineis exstincta sacris. Phœbeia Circe
Carminibus magicis socios mutavit Ulyxis;
Proteus esse solet, quidquid libet. His ego callens
Artibus, Idæos frutices in gurgite sistam,
Et rursus fluvios in summo vertice ponam.

CXXXV. Inhorrui ego, tam fabulosa pollicitatione conterritus, anumque inspicere diligentius cœpi. Ergo, exclamat, o Enothea! imperio para te: detersisque curiose manibus, inclinavit se in lectulum, ac me semel iterumque basiavit. Enothea mensam veterem posuit in medio altari, quam vivis implevit carbonibus, et camellam etiam, vetustate ruptam, pice temperata refecit. Tum clavum, qui detrahentem se-

cutus cum camella lignea fuerat, fumoso parieti reddidit : mox incincta quadrato pallio, cucumam ingentem foco apposuit, simulque pannum de carnario detulit furca, in quo faba erat ad usum reposita, et sincipitis vetustissima particula mille plagis dolata. Ut solvit ergo licio pannum; partem leguminis super mensam effudit, jussitque me diligenter purgare. Servio ego imperio, granaque, sordidissimis putaminibus vestita, curiosa manu segrego. At illa, inertiam meam accusans, improba tollit, dentibusque folliculos perite spoliat, atque in terram, veluti muscarum imagines, despuit. Mirabile quidem paupertatis ingenium, singularumque rerum quædam artes. *

Non indum fulgebat ebur, quod inhæserat auro;
Nec jam calcato radiabat marmore terra,
Muneribus delusa suis : sed crate saligna
Impositum Cereris vacuæ nemus, et nova terræ
Pocula, quæ facili vilis rota finxerat actu.
Hinc mollis stillæ lacus, et de caudice lento
Vimineæ lances, maculataque testa Lyæo :
Et paries circa, palea satiatus inani
Fortuitoque luto ; clavus numerabat agrestes ;
Et viridi junco gracilis pendebat arundo.
Præterea quæ, fumoso suspensa tigillo,
Conservabat opes humilis casa : mitia sorba
Inter odoratas pendebant texta coronas,
Et thymbræ veteres, et passis uva racemis.
Qualis in Actæa quondam fuit hospita terra,
Digna sacris Hecales, quam musa loquentibus annis,
Battiades veteri mirandam tradidit ævo.

CXXXVI. Tum illa carnis etiam paululum delibat ; et dum coæquale natalium suorum sinciput in carnarium furca reponit, fracta est putris sella, quæ staturæ altitudinem adjecerat, anumque suo pondere dejectam, super focum mittit. Frangitur

ergo cervix cucumæ, ignemque modo convalescentem restinguit: vexat cubitum ipsa stipite ardente, faciemque totam excitato cinere perfudit. Consurrexi equidem turbatus, anumque non sine risu erexi: statimque, ne res aliqua sacrificium moraretur, ad reficiendum ignem in vicinia cucurrit. Vix ad casæ ostiolum processerat, cum ecce tres anseres sacri, qui, ut puto, medio die solebant ab anu diaria exigere, impetum in me faciunt, fœdoque ac veluti rabioso stridore circumsistunt trepidantem: atque alius tunicam meam lacerat, alius vincula calceamentorum resolvit ac trahit: unus etiam, dux ac magister sævitiæ, non dubitavit crus meum serrato vexare morsu. Oblitus itaque

nugarum, pedem mensulæ extorsi, cœpique pugnacissimum animal armata elidere manu; nec satiatus defunctorio ictu, morte me anseris vindicavi.

Tales herculea Stymphalidas arte coactas
Ad cœlum fugisse, reor, sanieque fluentes
Harpyias, cum Phineo maduere veneno
Fallaces epulæ. Tremuit perterritus æther
Planctibus insolitis, confusaque regia cœli
Visa suas moto transcurrere cardine metas.

Jam reliqui revolutam passimque per totum effusam pavimentum collegerant fabam, orbatique, ut existimo, duce, redierant in templum; cum ego, præda simul atque hac vindicta gaudens, post lectum occisum anserem mitto, vulnusque cruris haud altum aceto diluo. Deinde convicium verens, abeundi formavi consilium: collectoque cultu meo,

ire extra casam cœpi. Necdum liberaveram cellulæ limen, cum animadverto Enotheam, cum testo ignis pleno venientem. Reduxi igitur gradum, projectaque veste, tamquam exspectarem morantem, in aditu steti. Collocavit illa ignem, cassis arundinibus collectum, ingestisque super pluribus lignis, excusare cœpit moram, quod amica se non dimisisset, tribus nisi potionibus e lege siccatis. Quid porro tu, inquit, me absente, fecisti? aut ubi est faba? Ego, qui putaveram, me rem laude etiam dignam fecisse, ordine illi totum prælium exposui; et, ne diutius tristis esset, jacturæ pensionem anserem obtuli. Quem anus ut vidit, tam magnum æque clamorem sustulit, ut putares ite-

rum anseres limen intrasse. Confusus itaque, et novitate facinoris attonitus, quærebam, quid excanduisset, aut quare anseris potius, quam mei, misereretur?

CXXXVII. At illa, complosis manibus: Scelerate, inquit, et loqueris? Nescis, quam magnum flagitium admiseris. Occidisti Priapi delicias, anserem omnibus matronis acceptissimum. Itaque, ne te putes nihil egisse, si magistratus hoc scierint, ibis in crucem. Polluisti sanguine domicilium meum, ante hunc diem inviolatum; fecistique, ut me, quisquis voluerit inimicus, sacerdotio pellat.

Hæc ait, et tremulo deduxit vertice canos,
Consecuitque genas: oculis nec defuit imber;
Sed qualis rapitur per valles improbus amnis,
Cum gelidæ periere nives, et languidus auster

Non patitur glaciem resoluta vivere terra :
Gurgite sic pleno facies manavit, et alto
Insonuit gemitu turbatum murmure pectus.

Tum ego, Rogo, inquam, noli clamare : ego tibi pro ansere struthiocamelum reddam. Dum hæc, me stupente, in lectulo sedet, anserisque fatum complorat; interim Proselenos cum impensa sacrificii venit, visoque ansere occiso, sciscitata causam tristitiæ, et ipsa flere vehementius cœpit, meique misereri, tamquam patrem meum, non publicum anserem, occidissem. Itaque tædio fatigatus, Rogo, inquam; expiare manus pretio licet, si vos provocassem, etiam si homicidium fecissem. Ecce duos aureos pono, unde possitis et deos et anseres emere. Quos ut vidit Enothea, Ignosce,

inquit, adolescens, sollicita sum tua causa : amoris est hoc argumentum, non malignitatis. Itaque dabimus operam, ne quis hoc sciat. Tu modo deos roga, ut illi facto tuo ignoscant.

Quisquis habet nummos, secura naviget aura,
  Fortunamque suo temperet arbitrio.
Uxorem ducat Danaen, ipsumque licebit
  Acrisium jubeat credere, quod Danaen.
Carmina componat, declamet, concrepet, omnes
  Et peragat causas, sitque Catone prior.
Jurisconsultus, PARET, NON PARET, habeto,
  Atque esto, quidquid Servius, et Labeo.
Multa loquor; quidvis, nummis præsentibus, opta;
  Et veniet. Clausum possidet arca Jovem.

Interea hæc satagens, infra manus meas camellam vini posuit, et, cum digitos pariter extensos porris apioque lustrasset, avellanas nuces cum precatione mersit in vinum : et, sive in summum redierant, sive

subsederant, ex hoc conjecturam ducebat. Nec me fallebat, inanes scilicet ac sine medulla ventosas nuces in summo humore consistere, graves autem et plenas integro fructu ad ima deferri. Tum ad anserem appellens sese, recluso pectore, extraxit fortissimum jecur, et inde mihi futura prædixit. Immo, ne quod vestigium sceleris superesset, totum anserem laceratum verubus confixit, epulasque etiam lautas, paulo ante, ut ipsa dicebat, perituro, paravit. Volabant inter hæc potiones meracæ. *

CXXXVIII. Profert Enothea scorteum fascinum, quod, ut oleo et minuto pipere atque urticæ trito circumdedit semine, paulatim cœpit inserere ano meo. Hoc crudelis-

sima anus spargit subinde humore femina mea. Nasturcii succum cum abrotono miscet, perfusisque inguinibus meis, viridis urticæ fascem comprehendit, omniaque infra umbilicum cœpit lenta manu cædere. Urticis ustum, fuga subductum, exæstuans consectatur. * Aniculæ, quamvis solutæ mero ac libidine essent, eamdem viam tentant, et per aliquos vicos secutæ fugientem, Prehende furem! clamant. Evasi tamen, omnibus digitis inter præcipitem decursum cruentatis. * Chrysis, quæ priorem fortunam tuam oderat, hanc vel cum periculo capitis persequi destinat. * Quid huic formæ aut Ariadne habuit aut Leda simile? quid contra hanc Helene, quid Venus posset? Ipse Paris, dea-

rum libidinantium judex, si hanc in comparatione vidisset tam petulantibus oculis, et Helenen huic donasset, et deas. Saltem, si permitteretur osculum capere, si illud cœleste ac divinum pectus amplecti; forsitan rediret hoc corpus ad vires, et resipiscerent partes, veneficio, credo, sopitæ. Nec me contumeliæ lassant. Quod verberatus sum, nescio; quod ejectus sum, lusum puto; modo redire in gratiam liceat. *

CXXXIX. Torum frequenti tractatione vexavi, amoris mei quasi quamdam imaginem. * Sic pervicax

Non solum me numen, et implacabile fatum
Persequitur. Prius Inachia Tirynthius ira
Exagitatus, onus cœli tulit: ante profanus
Junonem Pelias sensit: tulit inscius arma
Laomedon: gemini satiavit numinis iram

Telephus : et regnum Neptuni pavit Ulyxes.
Me quoque per terras, per cani Nereos æquor,
Hellespontiaci sequitur gravis ira Priapi. *

Quærere a Gitone meo cœpi, num aliquis me quæsisset? Nemo, inquit, hodie: sed hesterno die mulier quædam haud inculta januam intravit: cumque diu mecum esset locuta, et me arcessito sermone lassasset, ultimo cœpit dicere, te noxam meruisse, daturumque serviles pœnas, si læsus in querela perseverasset. * Nondum querelam finieram, cum Chrysis intervenit, amplexuque effusissimo me invasit; et, Teneo te, inquit, qualem speraveram: tu desiderium meum, tu voluptas mea, numquam finies hunc ignem, nisi sanguine exstinxeris. * Unus ex novitiis servulis subito accucurrit, et, mihi

dominum iratissimum esse, affirmavit, quod biduo jam officio defuissem; recte ergo me facturum, si excusationem aliquam idoneam præparassem. Vix enim posse fieri, ut rabies irascentis sine verbere considat.*

CXL. Matrona inter primas honesta, Philumene nomine, quæ multas sæpe hereditates officio ætatis extorserat, tum anus et floris exstincti, filium filiamque ingerebat orbis senibus, et per hanc successionem artem suam perseverabat extendere. Ea ergo ad Eumolpum venit, et commendare liberos suos, ejus prudentiæ bonitatique credere se et vota sua. Illum esse solum in toto orbe terrarum, qui præceptis etiam salubribus instruere juvenes

quotidie posset. Ad summum, relinquere se pueros in domo Eumolpi, ut illum loquentem audirent, quæ sola posset hereditas juvenibus dari. Nec aliter fecit, ac dixerat; filiamque speciosissimam cum fratre ephebo in cubiculo reliquit, simulavitque, se in templum ire ad vota nuncupanda. Eumolpus, qui tam frugi erat, ut illi etiam ego puer viderer, non distulit puellam invitare ad pygisiaca sacra. Sed et podagricum se esse lumborumque solutorum, omnibus dixerat, et, si non servasset integram simulationem, periclitabatur totam pene tragœdiam evertere. Itaque, ut constaret mendacio fides, puellam quidem exoravit, ut sederet supra commendatam bonitatem; Coraci autem imperavit, ut lectum,

in quo ipse jacebat, subiret, positisque in pavimento manibus, dominum lumbis suis commoveret. Ille lento parebat imperio, puellæque artificium pari motu remunerabat. Cum ergo res ad effectum spectaret, clara Eumolpus voce exhortabatur Coraca, ut spissaret officium. Sic inter mercenarium amicamque positus senex, veluti oscillatione ludebat. Hoc semel iterumque ingenti risu, etiam suo, Eumolpus fecerat. Itaque ego quoque, ne desidia consuetudinem perderem, dum frater sororis suæ automata per clostellum miratur, accessi tentaturus, an pateretur injuriam. Nec se rejiciebat a blanditiis doctissimus puer, sed me numen inimicum ibi quoque invenit. * Dii majores sunt, qui me

restituerunt integrum. Mercurius enim, qui animas ducere, et reducere solet, suis beneficiis reddidit mihi, quod manus irata præciderat; ut scias, me gratiosiorem esse, quam Protesilaum, aut quemquam alium antiquorum. Hæc locutus sustuli tunicam, Eumolpoque me totum approbavi. At ille primo exhorruit: deinde, ut plurimum crederet, utraque manu deorum beneficia tractat. * Socrates, deorum hominumque judicio sapientissimus, gloriari solebat, quod numquam neque in tabernam conspexerat, nec ullius turbæ frequentioris concilio oculos suos crediderat. Adeo nihil est commodius, quam semper cum sapientia loqui. Omnia, inquam, ista vera sunt: nec ulli enim celerius homi-

nes incidere debent in malam fortunam, quam qui alienum concupiscunt. Unde plani autem, unde levatores viverent, nisi aut locellos, aut sonantes ære sacellos pro hamis in turbam mitterent? Sicut muta animalia cibo inescantur; sic homines non caperentur spe, nisi aliquid morderent. *

CXLI. Ex Africa navis, ut promiseras, cum pecunia tua et familia tua non venit. Captatores jam exhausti liberalitatem imminuerunt. Itaque aut fallor, aut fortuna communis cœpit redire ad pœnitentiam suam. * Omnes, qui in testamento meo legata habent, præter libertos meos, hac conditione percipient quæ dedi, si corpus meum in partes conciderint, et, adstante populo, co-

mederint. Ne plus æquo exhorrescant, apud quasdam gentes scimus adhuc legem servari, ut a propinquis suis consumantur defuncti, adeo quidem, ut objurgentur ægri frequenter, quod carnem suam faciant pejorem. His admoneo amicos meos, ne recusent quæ jubeo; sed, quibus animis devoveant spiritum meum, eisdem etiam corpus consumant. * Excæcabat ingens fama oculos animosque miserorum. Gorgias paratus erat exsequi. * De stomachi tui recusatione non habeo, quod timeam: sequeretur imperium, si promiseris illi, pro unius horæ fastidio, multorum bonorum pensationem. Operi modo oculos, et finge, te non humana viscera, sed centies sestertium comesse. Accedet huc, quod

aliqua inveniemus blandimenta, quibus saporem mutemus. Neque enim ulla caro per se placet, sed arte quadam corrumpitur, et stomacho conciliatur averso. Quod si exemplis vis quoque probari consilium; Saguntini oppressi ab Hannibale, humanas edere carnes: nec hereditatem exspectabant. Perusii idem fecerunt in ultima fame, nec quidquam aliud in hac epulatione captabant, nisi tantum ne esurirent. Cum esset Numantia a Scipione capta, inventæ sunt matres quæ liberorum suorum tenerent semesa in sinu corpora. Massilienses quoties pestilentia laborabant, unus se ex pauperibus offerebat, alendus anno integro publicis et purioribus cibis. Hic postea, ornatus verbenis et

vestibus sacris, circumducebatur per totam civitatem cum exsecrationibus, ut in ipsum reciderent mala civitatis; et sic projiciebatur. *

FRAGMENTA PETRONII

QUAE

QUIBUS IN LOCIS REPONENDA SINT

INCERTUM EST.

I.

Candida sidereis ardescunt lumina flammis,
Fundunt colla rosas, et cedit crinibus aurum.
Mellea purpureum depromunt ora ruborem,
Lacteaque admixtus sublimat pectora sanguis,
Ac totus tibi servit honor; formaque dearum
Fulges, et Venerem cœlesti corpore vincis.
Argento stat facta manus, digitisque tenellis
Serica fila trahens, pretioso stamine ludis.
Planta decens modicos nescit calcare lapillos,
Et dura lædi scelus est vestigia terra:
Ipsa tuos cum ferre velis per lilia gressus,
Nulli sternuntur leviori pondere flores.
Guttura nunc aliæ magnis monilibus ornent,
Aut gemmas aptent capiti: tu sola placere
Vel spoliata potes. Nulli laudabile totum;

In te cuncta probat, si quisquam cernere possit.
Sirenum cantus et dulcia plectra Thaliæ
Ad vocem tacuisse, reor, quæ mella propagas
Dulcia, et in miseros telum jacularis amoris.
Cor grave vulnus alit, nullo sanabile ferro;
Sed tua labra meo sævum de corde dolorem
Depellant, morbumque animæ medicaminis hujus
Cura fuget, nec tanta putres violentia nervos
Dissecet, atque tuæ moriar pro crimine causæ.
Sed, si hoc grande putas, saltem concede precanti:
Ut jam defunctum niveis ambire lacertis
Digneris, vitamque mihi post fata reducas.

II.

ALBUTIA.

Memphitides puellæ,
Sacris deum paratæ.
Tinctus colore noctis
Manu puer loquaci,
Aegyptias choreas.....

III.

Balneatricem..... Pollice usque ad periculum roso.

IV.

Anus recocta vino,
Trementibus labellis.

V.

Juverunt segetes meum laborem.

VI.

Triplici, vides, ut ortu
Triviæ rotetur ignis,
Volucrique Phœbus axe
Rapidum pererret orbem?

VII.

Non bene olet, qui bene semper olet.

VIII.

Animam nostro amplexam in corpore.

IX.

Qui vultur jecor intimum pererrat,
Et pectus trahit intimasque fibras,
Non est, quem lepidi vocant poetæ;
Sed cordis mala, livor atque luctus.

X.

Ad libidinis incitamentum, myrrhinum se poculum bibisse..... In armarium memet conjeci..... Obtorto valgiter labello..... Totus fere mundus mimum videtur implere.....

Non duco contentionis funem, dum constet inter nos, quod fere totus mundus exerceat histrioniam.

XI.

O maxima rerum,
Et merito, pietas, homini tutissima virtus!

XII.

..... Horrificoque infestant murmure tigres.

XIII.

Nam comptum me vernales alucitæ molestabant..... Postquam ferculum allatum est..... Tot regum manubiæ penes fugitivum repertæ..... Satis constat, eos nisi inclinatos, non solere transire cryptam neapolitanam..... Petauroque jubente modo superior..... Affer nobis alabastrum cosmianum.... Suppes..... Tullia.

XIV.

..... Ineluctabile fatum.

X V.

..... Tremebunda supervolat hasta.

X V I.

..... Qui præesse cupit, prodesse recusat.
Magnus in exemplo est, cui non suffecerat orbis.

X V I I.

..... Exciso defossa marmore petra.

X V I I I.

Quinquepedum fabricata domus, qua nobile corpus
Exigua requievit humo.....
Atque, ut araneoli, tenuem formavimus orsum.

X I X.

Mille saporatam medicatis frugibus offam.

X X.

Non est forma satis; nec, quæ vult bella videri,
Debet vulgari more placere sibi.
Dicta, sales, lusus, sermonis gratia, risus,
Vincunt naturæ candidioris opus.
Condit enim formam, quidquid consumitur artis,
Et, nisi velle subest, gratia tota perit.

X X I.

Non satis est, quod nos mergis, furiosa juventus:
Transversosque rapit fama sepulta probris?

Anne etiam famuli cognata fece sepulti,
  In testa mersas luxuriantur opes?
Vilis servus habet regni bona : cellaque capti
  Deridet festram, romuleamque casam.
Idcirco virtus medio jacet obruta cœno :
  Nequitiæ classes candida vela ferunt.

XXII.

Primus in orbe deos fecit timor. Ardua cœlo
Fulmina cum caderent, discussaque mœnia flammis
Atque ictu flagraret Athos : mox Phœbus ad ortus,
Lustrata dejectus humo : Lunæque senectus,
Et reparatus honos : hinc signa effusa per orbem ;
Et permutatis disjunctus mensibus annus
Projecit vitium hoc. Atque error jussit inanis
Agricolas primos Cereri dare messis honores :
Palmitibus plenis Bacchum vincire : Palemque
Pastorum gaudere manu. Natat obrutus omni
Neptunus demersus aqua : Pallasque tabernas
Vindicat. Et voti reus, et qui vendidit orbem,
Jam sibi quisque deos avido certamine fingit.

XXIII.

Nolo ego semper idem capiti suffundere costum,
  Nec toto stomachum conciliare mero.
Taurus amat gramen mutata carpere valle,
  Et fera mutatis sustinet ora cibis.
Ipse dies ideo nos grato perluit haustu,
  Quod permutatis hora recurrit equis.

XXIV.

Uxor legitimus debet quasi census amari :
Nec censum vellem semper amare meum.

XXV.

Invenias, quod quisque velit. Non omnibus unum est,
Quod placet. Hic spinas colligit, ille rosas.

XXVI.

Nam nihil est, quod non mortalibus afferat usum.
Rebus in adversis, quæ jacuere, juvant.
Sic, rate demersa, fulvum deponderat aurum;
Remorum levitas naufraga membra vehit.
Cum sonuere tubæ; jugulo stat divite ferrum;
Barbara contemptu prælia pannus habet.

XXVII.

Linque tuas sedes, alienaque littora quære,
O juvenis! major rerum tibi nascitur ordo.
Ne succumbe malis : te noverit ultimus Ister,
Te boreas gelidus, securaque regna Canopi,
Quique renascentem Phœbum cernuntque cadentem.
Major in externas Ithacus descendat arenas.

XXVIII.

Nam citius flammas mortales ore tenebunt,
Quam secreta tegant. Quidquid dimittis in aula,

Effluit, et subitis rumoribus oppida pulsat.
Nec satis est, vulgasse fidem : simulatius exit
Proditionis opus, famamque onerare laborat.
Sic commissa verens, avidus reserare, minister
Fodit humum, regisque latentes prodidit aures.
Concepit nam terra sonos, calamique loquentes
Invenere Midam, qualem narraverat index.

XXIX.

Fallunt nos oculi, vagique sensus,
Oppressa ratione, mentiuntur.
Nam turris, prope quæ quadrata surgit,
Attritis procul angulis rotatur.
Hyblæum refugit satur liquorem,
Et naris casiam frequenter odit.
Hoc illo magis, aut minus, placere
Non posset, nisi, lite destinata,
Pugnarent dubio tenore sensus.

XXX.

Jam nunc ardentes autumnus fregerat umbras,
Atque hiemem tepidis spectabat Phœbus habenis :
Jam platanus jactare comas, jam cœperat uvas
Annumerare suas, desecto palmite, vitis ;
Ante oculos stabat, quidquid promiserat annus.

XXXI.

Sic et membra solent auras includere venis,
Quæ penitus mersæ, cum rursus abire laborant,

Verberibus rimantur iter : nec desinit ante
Frigidus, strictis qui regnat in ossibus, horror,
Quam tepidus laxo manavit corpore sudor.

XXXII.

Sic, contra rerum naturæ munera nota,
  Corvus maturis frugibus ova refert:
Sic format lingua fœtum, cum protulit, ursa,
  Et piscis, nullo junctus amore, parit.
Sic phœbeia chelys, vinclo resoluta parentis,
  Lucinæ tepidis naribus ora fovet.
Sic sine concubitu textis apis excita ceris
  Fervet, et audaci milite castra replet.
Non uno contenta valet natura tenore,
  Sed permutatas gaudet habere vices.

XXXIII.

Naufragus, ejecta nudus rate, quærit eodem
  Percussum telo, cui sua fata legat.
Grandine qui segetes et totum perdidit annum,
  In simili deflet tristia fata sinu.
Funera conciliant miseros, orbique parentes
  Conjungunt gemitus, et facit hora pares.
Nos quoquo confusis feriemus sidera verbis,
  Et fama est, junctas fortius ire preces.

XXXIV.

Omnia, quæ miseras possunt finire querelas,
  In promptu voluit candidus esse deus.

Vile olus, et duris hærentia mora rubetis,
Pugnantis stomachi composuere famem.
Flumine vicino stultus sitit, et riget euro,
Cum calidus tepido consonat igne rogus.
Lex armata sedet circum fera limina nuptæ,
Nil metuit licito fusa puella toro.
Quod satiare potest, dives natura ministrat;
Quod docet infrenis gloria, fine caret.

XXXV.

Judæus licet et porcinum numen adoret,
Et cœli summas advocet auriculas.
Ni tamen et ferro succiderit inguinis oram,
Et nisi nudatum solverit arte caput,
Exemptus popülo, graiam migrabit ad urbem,
Et non jejuna sabbata lege premet.
Una est nobilitas, argumentumque coloris
Ingenui, timidas non habuisse manus.

SUSPECTA HAEC ETIAM PETRONII

PUTANTUR.

T. PETRONII ARBITRI EUSCIUS.

I.

CERBERUS forensis erat causidicus.

I I.

Fœda est in coitu et brevis voluptas,
Et tædet Veneris statim peractæ.
Non ergo, ut pecudes libidinosæ,
Cæci protinus irruamus illuc:
Nam languescit amor, peritque flamma:
Sed sic, sic sine fine feriati,
Et tecum jaceamus osculantes.
Hic nullus labor est, ruborque nullus;
Hoc juvit, juvat et diu juvabit;
Hoc non deficit, incipitque semper.

I I I.

Accusare et amare tempore uno,
Ipsi vix fuit Herculi ferendum.

I V.

..... Et scuta latentia condunt.

V.

..... Torva solum sub fronte latebat.

VI.

Delos, jam stabili revincta terra,
Olim purpureo mari natabat,
Et, moto levis hinc et inde vento,
Ibat fluctibus inquieta summis:
Mox illam geminis deus catenis
Hac alta Gyaro ligavit, illac
Constanti Mycono dedit tenendam.

VII.

Catillata geris vadimonia publicum prostibulum.

VIII.

Dividias mentis conficit omnis amor.

P. PETRONII RHETORIS DECLAMATIO.

Quid est, judices, dolus? Nimirum, ubi aliquid factum est, quod legi dolet. Habetis dolum, accipite nunc malum.

PETRONII GRAMMATICI FRAGMENTA.

Horatius: Quis te redonavit Quiritem diis patriis? Cujus nominativus est: hic Quirites..... Classica a calando, id est, vocando sunt dicta.

PETRONII AFRANII

EPIGRAMMATA.

AD MARTIAM.

AUREA mala mihi, dulcis mea Martia, mittis,
  Mittis et hirsutæ munera castaneæ.
Omnia grata mihi, sed si magis ipsa venires,
  Ornares donum pulchra puella tuum.
Tu licet apportes stringentia mala palatum,
  Tristia mandenti est melleus ore sapor.
At si dissimulas multum mihi cara venire,
  Oscula cum pomis mitte, vorabo libens.

DE HESPERIE.

Hoc sibi lusit opus de stamine floricolore
  Hesperies teneræ officiosa manus:
Et pulchro pulchras strophio producta papillas
  Gaudet utrumque sui pectoris esse decus.

DE EADEM.

Hesperie lateri redimicula nectit eburno,
  Facta suis manibus, pectore digna suo.
Jam veteres iras Venus et Tritonia ponit:
  Pectora nam Veneris Palladis ambit opus.

DE EADEM.

Intertexta rosa tyrii sub tegmine fuci
  Involvet quoties mobile zona latus:
Ambrosium, gemino potabit ab ubere rorem,
  Et vere roseo fiet odore rosa.

DE NEPTUNO MARMOREO AQUAS FUNDENTE.

Quam melior, Neptune, tuo sors ista tridente;
  Post pelagus dulces hic tibi dantur aquæ.

DE PUTEO EXCAVATO IN MONTIS JUGO.

Huncquis non credat ipsis dare Syrtibus amnes,
  Qui dedit ignotas viscere montis aquas?

DE AMPHITHEATRO VICINO MARI.

Amphitheatrales mirantur rura triumphos,
Et nemus insignes cernit adesse feras.
Spectat arando novos agrestis turba labores,
Nautaque de pelago gaudia juxta videt.
Fecundus nil perdit ager, plus germina crescunt,
Dum metuunt omnes hic sua fata feræ.

FUNAMBULUS.

Stupea suppositis tenduntur vincula lignis,
Quæ fido ascendit docta juventa gradus:
Quæ super aerius prætendit crura viator,
Vixque avibus facili tramite currit homo.
Brachia distendens gressum per inane gubernat,
Ne lapsa e gracili planta rudente cadat.
Dædalus adstruitur terras mutasse volatu,
Et medium pennis prosecuisse diem:
Præsenti exemplo firmatur fabula mendax,
Ecce hominis cursus funis et aura ferunt.

DE CRETATA FACIE.

Dum sumit cretam in faciem Sertoria, cretam
Perdidit illa simul, perdidit et faciem.

DE NARCISSO.

Invenit propriis Narcissus frontibus ignes.
Et sua deceptum torret imago virum.

DE GALLO GALLINACEO.

Candida phœbeo præfulgent ora rubore.
Crista riget radiis, ignea barba micat:
Alæ, colla, comæ, pectus, femur, ungula, cauda,
Præstanis lucent floridiora rosis:
Flammea sic rutilum distinguit pinna colorem,
Ut vibrare putes ignea membra faces?

DE CATO.

Mordaces morsu solitus consumere mures,
Invisum et domibus perdere dente genus,
Catus in obscuro cepit pro sorice picam,
Multiloquumque vorax sorbuit ore caput.
Pœna tamen præsens prædonem plectit edacem,
Nam claudunt rabidam cornea labra gulam.
Faucibus obsessis vitalis semita cessit.
Et satur escali vulnere captor obit.
Non habet exemplum volucris vindicta perenne?
Hostem pica suum mortua discruciat.

VINUM LIMPHATUM.

Infantem Nymphæ Bacchum, quo tempore ab igne
Prodiit, inventum sub cinere abluerant.
Ex illo Nymphis cum Baccho gratia multa est,
Sejunctus quod sit ignis, et urat adhuc.

MUSARUM ELOGIA.

Clio secla retro memorat sermone soluto :
Euterpæ geminis loquitur cava tibia ventis :
Voce Thalia cluens soccis dea comica gaudet :
Melpomene reboans tragicis fervescit iambis :
Aurea Terpsichoræ totam lyra personat æthram :
Fila premens digitis Erato, modulamina fingit :
Flectitur in faciles variosque Polymnia motus :
Uranie numeris scrutatur munera mundi :
Calliope doctis dat laurea serta poetis.

IN IMBELLEM JACTATOREM.

Cum te Barbatæ referas de sanguine cretum,
  Ut tibi cognatus sit Varitinna ferox ;
Cur tua femineo cæduntur pectora socco,
  Infamique manu barbula vulsa cadit ?
Desine jam tibimet auctores fingere fortes
  Vimque tuis membris stirpis inesse tuæ.
Illa sed audaci mage sit de stirpe creata,
  Audet quæ proprium sternere calce virum.

DE ORBIS DIVISIONE INTER SATURNI FILIOS.

Juppiter astra, fretum Neptunus, tartara Pluto,
  Regna paterna tenent; tres tria, quisque suum.

DE ELEPHANTE.

Monstrorum princeps elephas proboscidis armis
Horret mole nigra, dente micat niveo.
Sed vario fugienda malo cum bellua gliscat,
Est tamen ex certis mors pretiosa feræ.
Nam quæ conspicimus montani roboris ossa,
Humanis veniunt usibus apta suis.
Consulibus sceptrum, mensis decus, arma tablistris,
Discolor et tabulæ calculus inde datur.
Hæc est humanæ semper mutatio mortis,
Fit moriens ludus qui fuit ante pavor.

DE ELECTIONE CONJUGII.

Moribus et vultu mulier quæratur habenda.
Horrida nam facies multo celatur ab auro,
Si quis erit sponsus talem qui ducat avarus,
Ipse suam horrebit; feritas dissolvet amorem.
Illa calens veniet, dorsum dabit iste calenti,
Cogeturque suo suras submittere asello,
Concubitu turpi monstrum paritura biforme,
Quemque suum mulier timeat pertingere natum.
Discite formosas aurum superare puellas.

M. PETRONII VENUSTIANI

EPIGRAMMA.

LIBERTA et conjunx Petronia cara patrono
  Thallusa hoc tumulo condita luce caret.
Quæ bis vicenos compleʼrat lucibus annos
  Erepta est subito conjugis e gremio.
Hanc sic assidue deflet Petronius, ut jam
  Deficiant oculos lumina cara suos.
Desine per terras, infernas tendere ad arces:
  Fata animam dederant, fata eademque negant.

PETRONII ANTIGENIDIS

PISAURENSIS EPIGRAMMATA.

DE LITTERARUM AETERNITATE, AD APPIAM.

HAEC urbem circa: stulti monimenta laboris,
  Quasque vides moles, Appia, marmoreas
Pyramidasque ausas vicinum attingere cœlum,
  Pyramidas, medio quas fugit umbra die:

Et mausoleum miseræ solatia mortis,
Intulit æternum quo Cleopatra virum :
Concutiet, sternetque dies : quoque altius exstat
Quodque opus, hoc illud carpet edetque magis.
Carmina sola carent fato, mortemque repellunt.
Carminibus vives semper, Homere, tuis.

DE ACHILLE.

Cauta quidem genitrix, noceant ne vulnera nato,
Confirmat stygio fonte puerperium.
Sed quia fas nulli est humanam vincere sortem,
In membris tincti dant sibi fata locum.

DE TELEPHO.

Telephus, excellens Alcidis pignus et Augæ,
Externæ sortis bella inopina tulit.
Nam Graii Trojam peterent cum mille carinis,
Tangeret et classis littus adacta suum;
Occurrens Danais forti dum pugnat Achilli,
Syria pugnanti percutit hasta femur.
Pro cujus cura consultus dixit Apollo,
Hostica quod salubrem cuspis haberet opem.
Mox precibus flexi Pelidæ robore sacro
Injecto membris pulvere plaga fuit.
Monstrant fata viri vario miracula casu :
Unde datum est vulnus, contigit inde salus.

IN XERXEM.

Perses magnus adest, totus comitatur euntem
  Orbis : quid dubitas, Græcia, ferre jugum?
Mundus jussa facit : solem texere sagittæ :
  Calcatur pontus : fluctuat altus Athos.

ITEM.

Hic,quem cernis, Athos,immissis pervius undis,
  Flexibus obliquis circumeundus erat.
Accepit magno deductum Nerea fluctu,
  Perque latus misit maxima bella suum.
Sub tanto subitæ sonuerunt pondere classes,
  Cœruleus cana sub nive pontus erat,
Idem commisit longo duo littora ponte
  Perses, et fecit per mare miles iter.
Quale fuit regnum, mundo nova ponere jura?
  Hoc terræ fiat : hac mare, dixit, eat.

C. PETRONII HILARI

PISAURENSIS

EPIGRAMMA.

DIS MANIBUS PETRONII ANTIGENIDIS.

Tu, pede qui stricto vadis per senta, viator
Siste rogo, titulumque meum ne spreveris oro.
Bis quinos annos, mensesque duos, duo soles
In superis feci, tenere nutritus, amatus:
Dogmata Pythagoræ sensi, studiumque sophorum
Et libros legi, legi pia carmina Homeri,
Sive quot Euclides abaco præscripta tulisset:
Delicias habui pariter lususque procaces.
Hæc Hilarus mihi contulerat pater ipse patronus.
Si non infelix contraria fata habuissem.
Nunc vero infernas sedes, Acherontis ad undas,
Tetraque tartarei per sidera tendo profundi.
Effugi tumidam vitam. Spes, forma valete.
Nil mihi vobiscum est; alios deludite quæso.
Hæc domus æterna est: hic sum situs, hic ero semper.

PETRONII APOLLODORI

PONTIFICIS ROMANI

EPIGRAMMA.

Μητέρι τῇ πάντων θνητώντε θεώντε
γενέθλῳ,
Α' τ1έιθ' ὑψίςῳ· καὶ συνιέντι τὸ πᾶν,
Τῷ πᾶσιν καίροις, θεμερώτερα πάντα
θυόντε
Κριοϐόλου τελετῆς ἤδετι ταυροϐόλου,
Μυσιπόλος τελεῖων τοῦτον συνθήκαῖο
βωμὸν,
Δῶρον Ἀπόλλωνος θεῖον ἔχων ἐπί-
κλην.

Petronius Apollodorus, vir clarissimus, pontifex major, quindecimvir sacris faciundis, pater sacro-

rum dei invicti, mithræ, taurobolio, criobolioque percepto, una cum Rufa Volusiana, Caii filia, conjuge, xvj kalendas julias, dominis nostris Valentiniano et Valente Augustis tertium consulibus, aram dicavit:

HOS VERSUS SIC TRANSTULIT BENED. HEGIUS SPOLETINUS.

Cunctorum Cybelæ genitrici hominumque, deumque,
Excelsoque Atti, quem nihil orbe latet,
Qui facit ut pura celebremus mente quotannis,
Crioboli festos, tauroboliquе dies:
Qui cognomen habet de munere Apollinis, aram
Sacrorum antistes marmoream hanc statuit.

PETRONII LEVITAE

EPIGRAMMA.

LEVITAE conjux Petronia, forma pudoris,
  His mea discedens sedibus ossa loco.
Parcite vos lacrymis dulces cum conjuge natæ,
  Viventemque deo credite flere nefas.

ALCIMI

DE VIRGILIO ET HOMERO.

Mœonio vati qui par aut proximus esset,
  Consultus Pæan risit, et hæc cecinit.
Si potuit nasci quem tu sequereris, Homere,
  Nascetur qui te possit, Homere, sequi.

EUGENII V. C.

Occumbunt fixi jaculo, mucrone, sagitta,
  Ora, latus, jugulum, Scæva, Rufinus, Atis.
Brutus Atim perimit, Milo Scævam, Cotta Rufinum:
  Græcus Atis, medus Scæva, Rufinus arabs.
Jam vir Atis, sed Scæva puer, juvenisque Rufinus:
  Dux Atis, armiger at Scæva, Rufinus eques,
Scæva nothus, generosus Atis, de plebe Rufinus,
  Magnus eques, medius dux, famulusque minor.

Flavus Scæva, niger Atis, inter utrumque Rufinus,
  Blandus Atis, patiens Scæva, Rufinus atrox,
Absque modo largus, lascivus, parcus, avarus
  Laudis Atis, forma Scæva, Rufinus opum.
Arcu Scæva bonus, Atis armis, jure Rufinus:
  Voce Rufinus, Atis carmine, Scæva lyra:
Scæva pila, cursuque Rufinus, Atisque palæstra,
  Ore Rufinus, Atis corpore, Scæva coma.

DOMINI EVANTII V. C.

DE AMBIGENIS.

Hæc sunt ambigenæ, quæ nuptu dispare constant.
Burdonem sonipes generat commixtus asellæ:
Mulus ab arcadicis et equina matre creatus:
Tityrus ex ovibus oritur hircoque parente,
Musinonem capra ex vervegno semine gignit:
Apris atque sue setosus nascitur ibris:
At lupus et catula formant coeundo lyciscam.

Q. CICERONIS

DE MULIERUM LEVITATE.

Crede ratem ventis, animum ne crede puellis,
  Namque est feminea tutior unda fide.
Femina nulla bona est: et si bona contigit ulla,
  Nescio quo fato res mala facta bona est.

PENTADII

DE VITA BEATA.

Non est (falleris) hæc beata , non est ,
Quod vos creditis, vita , non est ,
Fulgentes manibus videre gemmas ,
Aut testudineo jacere lecto ,
Aut pluma latus abdidisse molli ,
Aut auro bibere , et cubare cocco.
Regales dapibus gravare mensas ,
Et quidquid lybico secatur arvo.
Non una positum tenere cella :
Sed nullos trepidum timere casus ,
Nec vano populi favore tangi ,
Et stricto nihil æstuare ferro.
Hoc quisquis poterit , licebit illi
Fortunam moveat loco superbus.

SULPICIAE
SATYRICON CARMEN,

SIVE ECLOGA DE EDICTO DOMITIANI, QUO PHILOSOPHOS URBE EXEGIT.

**Musa, quibus numeris heroas et arma frequentas,
Fabellam permitte mihi detexere paucis.
Nam tibi secessi, tecum penetrale retractans
Consilium: quare nec carmine curro phalæco,
Nec trimetro iambo, nec qui pede fractus eodem
Fortiter irasci didicit duce clazomenio.
Cetera quinetiam, quot denique millia lusi,
Primaque Romanas docui contendere Graiis,
Et salibus variare novis, constanter omitto,
Teque quibus princeps et facundissima, calles,
Aggredior, precibus descende clientis, et audi.
Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum
Cogitat? an terras et patria secula mutat?
Quasque dedit quondam, morientibus eripit artes?
Nosque jubet tacitos, etiam rationis egenos,
Non aliter, primo quam cum surreximus ævo,
Glandibus, et puræ rursus procumbere lymphæ?
An reliquas terras conservat amicus, et urbes;
Sed genus ausonium, Romulique exturbat alumnos?**

Quid reputemus enim? Duo sunt quibus extulit ingens
Roma caput, virtus belli, et sapientia pacis.
Sed virtus agitata domi, et socialibus armis,
In freta Sicaniæ, et Carthaginis exiit arces,
Ceteraque imperia, et totum simul abstulit orbem,
Omnia bellorum terra quæsita, marique.
Deinde velut stadio victor qui solus achæo
Languet, et immota secum virtute fatiscit:
Sic itidem romana manus contendere postquam
Destitit, et pacem longis frenavit habenis,
Ipsa domi leges et graia inventa retractans,
Omnia consilio, et molli ratione regebat,
Stabat in his, neque enim poterat constare sine ipsis,
Aut frustra uxori, mendaxque Diespiter olim,
Imperium sine fine dedi, dixisse probatur.
Nunc igitur qui res romanas imperat inter,
* Non trabe, sed tergo prolapsus, et ingluvie albus,
Et studia, et sapiens hominum nomenque genusque
Omnia abire foras, atque urbe excedere jussit.
Quid facimus? Graios, hominumque reliquimus urbes,
Ut romana foret magis his instructa magistris:
Nunc capitolino veluti turbante Camillo
Ensibus et trutina Galli fugere relicta,
Sic nostri palare senes dicuntur, et ipsi
Ut ferale suos onus exstirpare libellos.
Ergo numantinus, lybicusque erravit in isto

Scipio, qui rhodio crevit formante magistro,
Cetera et illa manus bello fecunda secundo,
Quos inter prisci sententia dia Catonis
Scire adeo magni fecisset, utrumne secundis,
An magis adversis staret romana propago.
Scilicet adversis. Nam cum defendier armis
Suadet amor patriæ, et captiva penatibus uxor,
Convenit ut vespis, quarum domus arce Monetæ,
Turba tegens strictis per lutea corpora telis.*
Ast ubi apes secura redit, oblita favorum*
Plebs, fraterque una somno moriuntur obeso.
Romulidarum igitur longa et gravis exitium pax.

Hæc fabella modo pausam facit. Optima posthac
Musa, velim moneas, sine qua mihi nulla voluptas
Vivere, uti quondam Lydus, dum Smyrna peribat,
Nunc itidem migrare velint; vel denique quidvis
Ut dea, quære aliud : tantum romana Calenos,
Mœnia, jucundos pariterque adverte Sabinos.
Hæc ego, tum paucis dea me dignarier infit.
Pone metus æquos cultrix mea : summa tyranno
Hæc instant odia, et nostro periturus honore est.
Nam laureta Numæ, fontesque habitamus eosdem,
Et comite Egeria ridemus inania cœpta.
Vive, vale. Manet hunc pulchrum tua fama dolorem,
Musarum spondet chorus, et romanus Apollo.

GLOSSARIUM

PETRONIANUM.

GLOSSARIUM

PETRONIANUM.

A

(*) *Absentivus*. Absens diutius. 33, 4.

Acaciæ rivi. Unguentum ex acacia, quo facies pingitur, ut speciosior videatur. 23, 19.

Acus comatoria, aut crinalis : calamistratorium, ad crines distinguendos, in mundo muliebri. 21, 3.

Ad tubicines mittere. Cogitare de exsequiis, proverbialis locutio de morituro, et jam animam agente. 129, 23.

Ad interdictum venire. Venire in jus ad prætorem : ordinario agere. 13, 20.

Advocati nocturni. Pro furibus grassantur. 15, 5.

(*) Asteriscus, inexplicabilia,
Prior numerus, caput,
Posterior lineam capitis indicat.

Ad constitutum venire. Condicto et assignato die ad jus experiundum venire. 15, 23.

Adventitia frequentia. Allusio ad cœnæ præbitionem, quæ adventoria dicitur. 90, 23.

Advocationem commodare. Favere, a partibus alicujus stare. 96, 14.

Ædicula. Sacellum, lararium, quæ in magnatum domibus fuerunt. 29, 27.

Aedon. Luscinia; gr. ἀηδόν. 131, 36.

Afræ volucres. Ex Africa petitæ in luxum Romanorum. 93, 4.

Ales phasiacis petita Colchis. Avis a Phasi fluvio primum in Græciam ab Argonautis delata. 93, 3.

A matre. Statim a nativitate. 81, 29.

Anfractus. Obliqui viarum flexus, in se recurrentes. 8, 9.

Amici. Convivæ convictores. 33, 2 et 24.

Amphoræ vitreæ diligenter gypsatæ. Lagenæ picabantur, vel gypso illinebantur, ne anima vini reconditi exspiraret. 34, 27.

Asturco macedonicus. Equus, cui non vulgaris in cursu gradus, vulgo tolutarius. 86, 18.

Aurea pensa. Felicia parcarum omina: ideo rebus lætis illa parcis dabant, tristibus autem pulla. 29, 23.

B

Balenata virga. Quæ e cartilagine balenarum fit; qua athletarum, reliquæque ejusmodi certationes dirimebantur. 21, 13.

Balneum intrare. Antiqui, postquam se exercuissent, ad balnea; a balneis ad cœnam ibant. 28, 2.

Barbæ horrentes. Horrida barba, i. e. hispida. 99, 27.

Basiare spissius. Id est, crebrius. 18, 15.

Bene esse. Γενικῶς, vitam omnem voluptuariam complectitur. 34, 52.

Bubule frustum. Frustum bovis assatum. 35, 10.

Bulla distinguens. Bullati clavi, quorum

C

cinis erant, quæ indicarent cujus essent. 102, 56.

Catomidiare. Catomis cædere. 132, 11.

Cella. Locus liber, in quo venerei homines ac voluptuarii nequam faciebant: cellas autem a lenonibus conduci mos erat. 8, 13, et al.

Cento. Velum, quo cubiculorum januæ tegebantur, ne per rimas inspicere possent curiosi, quid intus ageretur. 7, 7. 14, 38. 15, 27.

Chiramaxium. Genus modici plaustri, unius hominis capax, solitum a servis trahi. 28, 14.

Cicer arietinum. Species leguminis, aliud a vulgari sativo. 35, 9.

Cingulum cerasinum. Russeum, a colore ejus fructus. 28, 29.

Cinædus. Qui patitur muliebria; item, saltatores et pantomimi, sic dicti apud veteres. 23, 5.

Cinnamum. Frutex, præstantissimum exsudans odoramentum. 93, 11.

Clibanus argenteus. Furnus, mobilis,

placentis et pani coquendis aptus, alias ex testa, ferro, vel ære fiebat. 35, 24.

Cœnatoria. Vestis cœnatoria, cum qua discumbere in conviviis solebant: alias toga triclinaris. 21, 21.

Cœpit præcedere. 7, 5. *Cœpit fugere*. 7, 17. *Cœpit rogare stuprum*. 8, 12. Genus loquendi frequens Petronio.

Compendiaria. Concisa brevitas; gr. συντομία. 2, 38.

Componere gradum ad præliandum. Statum præliantis componere: pugnaturi ita se constituebant, ne adversarius statum perturbare posset. 80, 9.

Conchylia. Ostreæ nobilissimæ ex Lucrino lacu Campaniæ. 119, 35.

Conciones. Multitudo populi assistentis. 14, 33. 15, 15.

Concrepare digitos. Crepitu digitorum, vel solo nutu poscebant domini vilius aliquid imperantes. 27, 27.

Contineri declamationibus. Detineri, hoc est, exerceri. 2, 9.

Contubernalis. Frater vel amasius. 24, 10.

Conturbare. Decoquere : Servi, qui dominorum pecunias intervertunt, conturbare dicuntur. 81, 30.

Corymbium. Redimiculum muliebrium comarum. 110, 4 et 23.

Crypta. Neapolitana scilicet, ubi sacellum Priapi et sacra abdita. 16, 14.

Crepido semitæ. Crepidines viarum, ipsæ eminentiæ dextra sinistraque, vel ubi viæ conveniunt. 9, 2.

Creta in malarum rugis. Mulieres terra chia se incrustabant. 23, 19.

Crinem vovere deo alicui. Tangit morem antiquum crines consecrandi vel diis, vel etiam fluminibus. 107, 71.

Crotalistria. A crotalis, quorum strepitum imitatur. 55, 26.

Cruciarius. Qui in cruce, aut qui ea dignus. 112, 27.

Crux. Pro servo : nam servilis pœna crux erat. 126, 37.

Culcita. Pulvinus, lectulus. 97, 18.

Culina. Proprie hic sumitur, non pro latrina : notæ enim sunt culinariæ sordes

D

quibus vel petebat, vel defendebat. 5, 14.

Detrectator ministerii. Recusans, invitus sequens. 117, 67.

Devirginare. Depudicare, virginitatem eripere. 25, 6.

Diaria. Cibi serviles unius diei, quorum dimensa servis assignabantur, prout se fidos præstabant. 24, 30.

Diæta. Cubile, in quo navicularius quiescit : item, habitatio in ostiis. 115, 2.

Dicarchidos magnæ arva. Campaniæ arva, ubi Puteoli, qui olim Dicæarchia, quod juste regerentur, dicti. 120, 8.

Dicta in aliquem jaculari. Jlocaliter aliquem perstringere. 109, 49.

Daphnona. * (Si daphnon) loca sunt lauro consita. 126, 51.

Discoloria vestis. Qua uti soliti, qui quid publica autoritate facerent. 97, 13.

Diversitor. Qui in caupona diversatur, diversoriarius. 95, 2.

Dividere cum fratre. Obscœnæ nequitiæ

E

hinc et imagines poetarum macræ pingebantur. 83, 34.

Exire a se. Furere, sui oblivisci. 90, 17.

F

Falernum opimianum. L. Opimio consule vini optimi copia provenit, quod diffusum et conditum dictum est Opimianum, cujuscumque generis esset. 34, 31.

Familiaris oculis meis. Quem vidisse alias mihi videbar. 12, 14.

Ferus. Equus trojanus. 89, 16.

Ferruminati ponticuli. Juncti, consolidati. 31, 34.

Fimbriæ. Extrema vestimentorum. 32, 8.

Flammeolo caput involvere. Flammeum, vitta nuptiarum tenuis et rubea, qua utebantur nubentes ad designandam pudoris læsionem, operientes vultum cum ea. 26, 1.

Flavicomum corymbion. Corymbion fla-

vum, capillitium enim flavum commendat. 110, 23.

Fornix. Πορνεῖα, lustrales cellæ arcuatæ, ubi publicæ meretrices prosternebantur. Lupanarium. 7, 14.

Frater. Hic pro amasio, sive pueri, sive puellæ. 9, 5 et al.

Frigidior hieme gallica. Gallia, quæ ad septemtrionem, horridiorem experitur hiemem. 19, 12.

Fuliginea nubes. Color ater. 108, 11.

Fulminatus. Territus, consternatus. 80, 35.

Fundi mendaces. Infructuosi et spem agricolarum fallentes. 117, 53.

G

Gallus spado. Capus. 55, 24.

Garum piperatum. Condiri solitum aromatis aliisque pro ratione cibi. 36, 11.

Gastrorum fragmenta. Gaster, vas fictile, rotundum, ventriculosum. Item, terræ petrosæ calculi. 79, 8.

Gausapina myrtea. Straguli genus, co-

loris inter flavum et nigrum. 21, 9.

Geuga. Qui cum fastidio dapes degustat. 58, 16.

Gladiator obscœnus. Fugitivus in arenam damnatus, et cum fœda aliqua muliere commissus, quæ, præter spem, ruina pegmatis evasit. 9, 24.

Grabatus. Lectus exiguus, in quo meridiari solent. 92, 9.

Græca urbs. Neapolis. 81, 17.

Grassator nocturnus. Qui cædem molitur vel ex libidine, vel propter præmia. 82, 12.

Grex. Hoc nomine ludionum, juxta aut mancipiorum manipuli comprehenduntur. 80, 49.

Gustatoria. In quibus gustus seu antecœna apponebatur. 54, 6.

Gustatione initiati. Gustus antecœnæ. Exordium seu prima pars cœnæ. 21, 26.

H

Hypogæum. Cella pro condendis mortuis extra urbem, alias conditorium. 111, 10.

I

JATRALIPTA. Medicus unguentarius, qui unguentis et perfrictionibus curat. 28, 8.

Imber lacrymarum. Similitudo a fluminibus, vel a tempestate, cum imber sequitur tonitrua. 17, 10.

Imperator provinciæ. Præses, vel proconsul. 111, 28.

Impotentium cœnæ. Valde potentium, vel ad invidiam potentium. 5, 5.

Infulis sacri. i. e. Sacerdotes. 89, 45.

Indicium et fides in lance argentea. Præmium quod indicibus datur: indicina, εὕρετρον. 97, 14.

Incretare faciem. Creta illinere, candidam reddere. 102, 72.

Institæ. Segmenta et limbi, sive sint assuti vestibus, sive non sint: item, fasciæ quibus lectus tenditur. 20, 11. 97, 18.

Insularii. Inquilini unius domus. 95, 30.
Inundari vino. Translatio a fluminibus. 21, 27.
Jurare verbis conceptissimis. Certa verborum formula, quam is juraturo præit qui juramentum defert. 113, 55.

L

Lacinia fascini. Id est, Priapi; quasi dicat, multo brevior erat homo, quam suus ipsius fascinus. 92, 37.
Lapidaria navis. Qua vehuntur lapides. 117, 72.
Larva argentea. Sceletum, sic aptum et coagmentatum, ut articuli vertibulæque, quibus commissum erat, in omnem partem flecterentur, et figurarum omne genus exprimerent: ideo in convivium inferebatur, quo inconstantiæ et brevitatis vitæ monerentur. 34, 42.
Laticlavia mappa. Clavis purpureis vel aureis variegata, quibus honoris causa senatores utebantur: non erant consuti clavi isti, sed supra vestimentum

demissi in pectus usque. 32, 7.

Lecticarius. Qui supellectilem curat. 34, 13.

Lecticarius. Qui lecticam portat. 96, 17.

Leporem excitare. Mentulam erigere. 131, 29.

Licium. In veneficiis adhibebantur licia discoloria, non solum illigandi incantandique, sed et expiandi solvendique gratia : unde et ligaturæ dicuntur. 131, 13.

Locus. Pars inhonestior et turpis, in qua masculam aversamque venerem subagitabant. 79, 55.

Loquacitas ventosa et enormis. Turgida et vana Asiaticorum dicendi licentia. 2, 25.

Lucerna bilychnis. Lucerna pensilis, duplici lychno. 30, 12.

Ludere cum fratre. Congredi, honesta turpiculæ rei periphrasis. 11, 10.

Lycurgo crudelior. * Forsan ad Lycurgum Thraciæ tyrannum referendum est illud proverbium. 83, 31.

Mercenarius. Tonsor conductus. 94, 52.

Methodus. Fictio seu ludificatio : vel *metodio*, id est, interjecto cantico. 36, 16.

Mimicus risus. Simulatus. 19, 1.

Mimum componere. Mimicam fabulam componere. 117, 18.

Missionem dare. Ad victos gladiatores pertinebat : illius effectus, ut ab imminenti periculo, et in eum diem duntaxat liberarentur. 21, 14.

Molles. Effeminati, qui barbam non habent. 23, 12.

Monocnemos Apellis. Pictura Apellis intelligitur. 83, 8.

Moriens. Lassitudine confectus et tabescens. 7, 18.

Mors mimica. Simulata. 94, 66.

Mulcare. Percutere. 95, 31.

Mullus. Piscis maximæ nobilitatis et gratiæ, magnique pretii. 35, 22. 93, 10.

Muliebris patientiæ legem accipere. Viripotentem esse : scire femineam passionem. 25, 17.

Muliebris patientiæ scortum. Qui patitur, quæ mulieres pati consueverant, præposteris libidinum ardoribus. 9, 20.

Mulieres Lunam deducentes. Magicæ, veneficæ. 129, 37.

Mulsum. Et in antecœna mulsum, et iterum etiam in secunda apponebatur. 34, 4.

Murmure votum facere. Superstitio veterum, qua semper taciti aut murmurantes vota faciebant. 85, 25.

N

Nebula linea. Tenue amiculum lineum, quod nec panni crebritatem, nec telæ densitatem, sed nebulæ tenuitatem æmulatur pellucidam. 55, 37.

Nemo cœlum cœlum putat. Nemo cœlum deorum domicilium putat, sed numine vacuum et inane. 44, 56. 82, 32.

Nequitia. Hoc loco, luxuria in victu, alias in Venere. 55, 28.

Notorem dare. Qui notitiam rei aut for-

tunæ, velut oculatus testis, profitetur. 92, 47.

Nummos modio metiri. Modio dimensa dicuntur, quæ large copioseque præbentur. 57, 8.

Nuptias facere. Συνουσιάζειν. Hic obscœne dicitur: unde et nupta verba, id est, obscœna. 25, 13.

O

Officium nuptiale. Frequens huic rei verbum. 25, 32.

Officiosi. Qui in balneo vestimenta servabant, capsarii alias dicti. 92, 46.

Orchestra. Locus in theatro senatoribus ad spectandum assignatus. 126, 38.

Ostiarius prasinatus. Servus qui ad limen observabat, janitor erat in catenis. Prasinatus autem dictus a colore vestimenti nimirum viridi. 28, 29.

Ostro ebrius. Dementatus, et mentis ob rem aliquam nimio immodicam, haud compos. 83, 50.

Otopeta. Lampetra. Sic vocatur quia est aurita : ab ὠτοπετὴς, auritus. Et sic pro lepore vel cane venatico, sagittario competentibus. 35, 18.

P

Palaestrita. Quæ motus gestusque corporis format. 21, 18.

Pallium coccineum. Cocco tinctum, vel quod cocci colorem refert : qui delicatiores erant capite incedebant palliolato. 32, 5.

Palma excussissima. Manus plane deducta, totamque vim exserens. 95, 15.

Panni pruinosi. Squalidi et horridi. 83, 52.

Panucia. Diversis pannis obsita. 14, 37.

Pantomimi. Symphoniaci pueri et cantatores, qui delicatiorum conviviis intererant. 31, 21.

Papavere et sesamo sparsa dicta. Fucata rabularum facundia, qua quasi melle

et sesamo auditorum obliniunt ora, ut nuda verborum oratio gratior fiat. 1, 25.

Parapsis. Argentea fuerunt ista vasa. 34, 9.

Parieti applicitus. Id est, affixus. 22, 11. 91, 2.

Parium marmor. Candidissimum. 126, 70.

Paronychia. Reduviæ unguium. Item pedum vel aurium sordes. 31, 13.

Peculium. Inter romanæ nequitiæ vocabula usurpatum pro ea parte, qua viri sumus. 8, 11.

Pelagiæ volucres. Marinæ. 109, 39.

Peregrini amorisc oncessio. Amasius, qui alienum secutus est, eique se concessit. 91, 28.

Pervigilium. Sacrum nocturnum, quo vigiliæ indicuntur, quibus deos colebant. 21, 32.

Phæcasiati milites. Phæcasium, tegimen pedi-rusticum : militem autem non oportebat phæcasiatum, sed caligatum esse. 82, 18.

Phalerati cursores. Servi qui in itinere faciendo vel deambulando per urbem, rhedam, vel equos, vel pedites, in comitatu præcedebant. 28, 13.

Phaleræ pelagiæ. Ornamenta marina. 55, 30.

Pharmacus. Veneficus, sacrilegus, scelestus. 107, 72.

Phasidos unda. Colchidis flumen ingens et omnium Ponti amnium clarissimus. 119, 37.

Phrygius cultus. Trojanus habitus. 89, 46.

Pica varia. Genus picæ longa insignis cauda, et famosa garrulitate amabilis. 28, 33.

Pietaticultrix ciconia. Cultrix pietatis; unde vulgatum est ἀντιπελαργεῖν de ingenio et pietate ciconiæ erga parentes. 55, 26.

Pila prasina. Sic dicitur, vel a numero, figura, vel situ ludentium. 27, 10.

Pinacotheca. Tablinum, seu locus in quo tabulæ pictæ, stragula vestis et alia

ornamenta reponi solebant. 83, 1. 93, 21.

Pisces in Euripo natantes. In latiore repositorii seu patinæ fundo positi. 36, 12.

Pittacia. Schedula de membrana excisa, affixa ampullis, cui inscripta ætas vini. 34, 29. 56, 22.

Planus. Erro, vagabundus, qui discurrit sine noxa aliorum. 82, 11.

Pignus decepti Atridæ. Helena Agamemnonis filia, Menelai conjux. 108, 72.

Plastæ. Statuarii. 88, 25.

Platanon. Locus platanis consitus. 126, 48.

Poetice loqui. Poetæ fingunt se divinitus afflatos ad carmina rapi canenda. 90, 13.

Popinæ. Diversoria. 97, 36.

Porticus. Locus in quo declamationes fiebant. 5, 2.

Præcipitem abire. Nimis festinanter. 15, 33.

Q

R

Ramum oleæ protendere. Habitus supplicum et pacem rogantium. 108, 67.

Religiones nocturnæ. Sacrum nocturnum et penetrale in sacello Priapi, a sequiori sexu, ex ritu et disciplina, perpetratum. 17, 42.

Responsa in pestilentia data. Oraculi responsum in remedium epidemici mali. 1, 21.

Repositorium. Idem quod gustatorium, in quo antecœnium apponebatur. Item, quævis mensa, in qua struices patinarum ædificantur. 33, 15. 35, 4. 40, 14.

Risu dissolvere ilia. Immoderate et dissolute ridere. 24, 19.

S

Salamandra. Animal lacerti figura, cujus sanie illiti crines statim defluunt. 107, 70.

Satyrion bibere. Ad libidinem incitari, vi illius herbæ. 8, 17. 20, 21.

Scabitudo. Scabredo. 99, 11.

Scarus. Piscis nobilissimi genus, mari Carpathio frequens. Cerebrum Jovis dictus ab Ennio. 93, 8. 119, 34.

Scema frigidum. Vestimenti genus minus æstivum. 126, 33.

Schedium Lucilianæ improbitatis. Inelaboratum opus et extemporanea scriptio. 4, 25.

Scholastici. Declamatores, seu Sophistæ. 6, 4.

Scrupi. Junci, ex quibus fiunt tegetes. 79, 8.

Scissor. Scindendi obsonii magister. 36, 17.

Scordalus. Homo alliatus et illuvie squaloreque fœdus, sordidus, impurus. 95, 28.

Scriblita. ἀπὸ τοῦ στρεβλεῖν. Torquere: ideo quod in circuitu torqueatur restis in modum, unde nos *tortam* dicimus. 35, 15. 66, 13.

Secutuleia mulier. Quæ virum appetit et sectatur. 81, 33.

Semicinctium. Succinctorium, quod medium hominem cingat et vestiat: zona minus lata. 94, 35.

Sermo publici saporis. Venusta sermonis gratia ad publicam jucunditatem faciens. 3, 5.

Servitia. Servi. 107, 24.

Sidere afflare pestilenti. Metaphora ducta a morbo plantarum, sideratio dicto, quo, humore per nimium æstum absumpto, vel totæ vel aliqua sui parte subito exarescunt. 2, 26.

Signum symphonia datur. Symphoniæ signo dato inferebatur et auferebatur cœna. 34, 5.

Sirenum cantus. Suavissima illa modulatio, qua omnes pene audientium sensus subripiebantur. 127, 28.

Soleatus. Veteres cum a balneo ad cœnam pergerent, soleas aptabant. 27, 9.

Solum libidinis vertere. Solum, locus qui aratur: hoc loco arvum et sulcus

lancibus ponderatur. 35, 15.

Statores. Servi præsentes dominis ad custodias, eorumque jussa ac nutus exsequendos. 126, 23.

Stericula. * 35, 14.

Stigmosus. Famosus, nocens, cui stigmatis nota inusta. 109, 49.

Stricto acutoque articulo percutere. Κονδυλίζειν complicatis in condylos digitis percutere. 96, 10.

Strigiles. His usi sunt veteres ad fricandum in balneis. 91, 2.

Strangulatur vestis inter prœdones. Abditur et reconditur vestis. 15, 21.

Structor. Qui fercula, puerorum manibus allata, commode disponit. 35, 8.

Suasoria. Duo genera materiarum apud rhetores tractantur, suasoriæ, quæ pueris; et controversiæ, quæ robustioribus assignantur. 6, 7.

Sumina. Venter suillus infra umbilicum cum uberibus, in deliciis olim Romæ habitus. 36, 6.

Supercilia de pyxide prolata. Callible-

T

Tralatitia humanitas. Jus scilicet humanitatis commune : sacrum enim erat et exsecrabile cadaver hominis mortui præterire et non sepelire. 114, 50.

Tralatitia propinatio. Vulgaris, perfunctoria. 113, 35.

Thyrsus. Hic obscœne pro mentula. 132, 34.

Thebanum par. A gladiatoribus, quorum paria dicuntur componi. 80, 13.

Tribacca margarita indica. Quæ tribus baccis seu unionibus constant. 55, 29.

Tricliniarches. Præfectus, cui instruendi ornandique triclinii cura incumbit. 22, 32.

Troius hostis. Id est, Paris. 108, 71.

Tropica. Umbræ rerum atque imagines tantum. 88, 10.

Tumor rerum. Abundantia : vel affectata sublimitas. 1, 10.

Tunica russea. Rubea vel rufa. 27, 4.

Tutela. Navium proris effigiata aut picta deorum, quibus se mancipabant, signa imposita. 105, 22.

tis. Romanis enim alia vestis domestica, alia forensis; inter domesticas cœnatoria, quam non fas videre publicam lucem. 30, 45.

Vesticontubernium. Qui sub eadem veste cubant. 11, 14.

Vexata solo vestis. Pulvere respersa, rugisque deformata. 128, 20.

Viator. Idem hic quod lictor. 97, 31.

Virum quærit. Qui omnis corporis habitu et incessu mollitiem præferebant, dicebantur, quærere virum. 119, 27.

Virum pati. Dicitur de virgine, cum devirginatur. 25, 20.

Vinum vivere. Ut e contra jugulari et mori dicitur. 34, 35.

Veteres. Exoleti, obscœni. 23, 12.

Umbraticus doctor. Scholasticus, qui in umbra sub tecto vitam agit otiosam. 2, 12.

Usus formosorum. Qui usum sui dant viris. 85, 10.

Vultu suo alterius os conterere. Spississime basiare. 91, 21.

FINIS.

D'UNE profession tout-à-fait étrangère aux lettres, fabriquant de gazes, de ces riens élégans qui servent à la parure des femmes, et dont beaucoup d'hommes s'occupent avec une attention souvent plus suivie que celle qu'obtient l'étude de la morale et des sciences, je me suis livré à un genre de travail qui semble bien peu compatible avec les occupations d'un manufacturier. Pendant la déplorable inertie où les circonstances politiques avoient jetté mon commerce, je me suis refugié chez les Muses, et ce qui avant 1792 faisoit seulement l'amusement de mes loisirs, a, pendant ces dernières années, fait mon occupation presque entière.

Passionné pour l'art de la typographie, je n'ai pas pensé qu'il me fût suffisant de rassembler auprès de moi les chefs d'œuvre des plus habiles imprimeurs; j'ai voulu aussi contribuer à les multiplier. Dans les imprimeries les plus célèbres de la France et de l'Italie, j'ai fait réimprimer un certain nombre d'excellents ouvrages latins et français: dépenses, soins assidus, rien n'a été épargné pour donner à ces éditions toute la per-

fection qui a dépendu de moi. Je me suis surtout appliqué à ce qu'elles ne fussent point de simples et inutiles réimpressions. J'ai cherché à les rendre autant que possible recommandables aux littérateurs, et à leur donner, pour ainsi dire, un caractère qui leur fût propre, soit par quelque addition inédite, ou par la vie de l'auteur, ou par une collation plus scrupuleuse et une meilleure distribution des pièces qui les composoient, ou par une notice littéraire des précédentes éditions du même livre, etc. Si je n'avois eu en vue qu'une spéculation utile à mes intérêts, si j'avois entrepris ces impressions comme une affaire de commerce, je devrois trouver qu'elles auroient fort mal récompensé mes soins : mais le plaisir de me livrer à mon goût dominant est entré pour beaucoup dans mes calculs, et m'a fait laisser de côté toute autre considération. D'ailleurs, dans ces temps désastreux où l'on imputoit également à crime de parler ou de se taire, de rester nul chez soi, ou d'avoir quelque existence politique, j'ai regardé comme un bonheur de pouvoir me concentrer en moi-même, et me livrer à des

travaux assez arides, il est vrai, mais capables d'étourdir mon imagination sur l'état affreux dans lequel on nous forçoit de vivre.

Maintenant qu'il est permis d'espérer un avenir moins malheureux, et que les liaisons commerciales commencent à se rétablir, je sacrifie mes goûts à mes devoirs, j'abandonne les travaux d'éditeur, pour reprendre la profession dans laquelle j'ai été élevé, pour redevenir fabriquant de gazes; et au moment où je cesse de faire imprimer, je crois devoir joindre à mes dernières éditions une notice exacte de toutes celles que j'ai publiées. Ces détails plaisent aux véritables amateurs de livres; et, si je suis assez heureux pour que quelques-unes de mes éditions acquièrent l'estime qu'on est disposé à accorder à la correction scrupuleuse, jointe à l'élégante exécution; peut-être n'aurai-je pas eu tort de donner sur chacune d'elles d'exacts renseignements.

Lorsque, dans un âge plus avancé, je pourrai revenir à des occupations conformes à mes inclinations les plus chères, je ferai imprimer de format grand in-folio, Lucrèce et Salluste, avec des gravures, dont les dessins, exécutés par MM.

Perrin et Peyron, ont été vus au Sallon d'exposition de l'année 1796, où ils ont été admirés par les plus habiles artistes.

Je continue à m'occuper de l'entier achevement des 36 gravures pour le Gessner, en 4 vol. in-8. annoncé sur cette notice. La plupart des sujets sont déja dessinés par Moreau jeune, avec ce charme et ce sentiment qu'il sait donner à ses intéressantes productions, et j'espère terminer entièrement cet ouvrage dans le courant de l'année 1798.

NOTICE

Des Éditions publiées par Ant. Aug. Renouard, et dont les exemplaires se débitent rue Sainte-Apolline, n.° 25.

Collection de Classiques, en 20 vol. in-18.

C. Corn. Taciti de Moribus Germanorum libellus. Julii Agricolæ vita. Typis Didot junioris, 1795. 1 vol.

J'en ai fait tirer quatre exemplaires sur vélin.

Eutropii Historiæ romanæ Epitome. Sexti Rufi Breviarium. Typis C. Crapelet, 1796. 1 vol.

Un exemplaire sur vélin.

Apuleii Metamorphoseon libri undecim, ex optimis exemplaribus

emendati. Typis C. Crap. 1796. 3 vol.

Un exemplaire sur vélin.

Psyches et Cupidinis Amores ex Apuleii metamorph. excerpti. — Titi Petronii Arbitri Matrona Ephesiaca. Typis C. Crapelet, 1796. 1 vol.

Ce volume n'est tiré qu'à quatre-vingt-dix exemplaires, et un seul sur vélin.

Discours sur l'Histoire universelle, par Bossuet. De l'imp. de Crapelet, 1796. 4 vol.

C. Plinii Cæcilii Secundi Panegyricus Trajano Augusto dictus. Typis C. Crapelet, 1796. 1 vol.

Un exemplaire sur vélin.

Caii Crispi Sallustii Opera (ad editionem Gott. Cortii). Typis Didot junioris, 1795. 2 vol.

Deux exemplaires sur vélin, avec le portrait de Salluste, gravé par Saint-Aubin.

Marci Tullii Ciceronis et Porcii Latronis in Catilinam orationes. Typis

Didot junioris, 1796. 1 vol.

Deux exemplaires sur vélin, avec le portrait de Cicéron, gravé par Saint-Aubin.

M. T. Ciceronis Cato major, seu de Senectute dialogus ad Titum Pomponium Atticum. Somnium Scipionis. Typis C. Crapelet, 1796. 1 vol.

Avec le portrait de Cicéron, gravé par Saint-Aubin, mais d'une autre forme que celui qui est en tête des Catilinaires.

M. T. Ciceronis Lælius, seu de Amicitia dialogus ad Titum Pomponium Atticum. Paradoxa ad Marcum Brutum. Typis C. Crapelet, 1796. 1 vol.

C. Cornelii Nepotis Vitæ excellentium imperatorum. -- Aristomenis vita, latine, ex Pausania. Typis Didot junioris, 1796. 2 vol.

Trois exemplaires sur vélin.

Titi Petronii Arbitri Satyricon, ex optimis exemplaribus emendatum. Typis C. Crapelet, 1797. 2 vol.

Trois exemplaires sur vélin.

Ces volumes sont très-corrects, d'un caractère ami de l'œil, et qui peut être lu facilement par tous les âges. Ils sont tirés à 270 exemplaires, dont 20 sur papier superfin de Hollande, et 250 sur papier vélin. Il y a, en outre, 20 exemplaires sur grand papier vélin, du Pétrone, du Cornelius Nepos et des deux volumes de Cicéron *de Senectute* et *de Amicitia*. Le Tacite, premier volume de la collection, est numéroté.

Quoique ces 20 volumes aient été imprimés pour former une collection, chaque ouvrage se vend séparément.

Gabrielis Faerni cremonensis Fabulæ centum, ex antiquis auctoribus delectæ, carminibusque explicatæ; et ejusdem Carmina varia. Parmæ, in ædibus Palatinis, typis Bodonianis, 1793. in-4.°

Imprimé à cent exemplaires, avec l'élégance qui caractérise les productions de cet artiste célèbre. J'ai soigneusement revu cette édition sur l'originale de 1564 et sur les deux Cominianes de 1718 et 1730. J'ai, en outre,

ajouté une notice exacte des diverses éditions et traductions de cet auteur.

Joannis Audoeni cambro - britanni Epigrammata. Editio prioribus auctior, longeque emendatior. Typis Didot natu majoris, 1794. 2 vol. in-12, papier vélin.

260 exemplaires, et 15 sur plus grand papier; quatre sur vélin.

Jusqu'alors toutes les éditions de ce poète latin ont été remplies de fautes, sans en excepter celle que les Elzéviers donnèrent en 1647, et l'*Editio accuratissima* de Bâle, 1766, in-8, qui a ajouté ses fautes à celles des éditions précédentes. J'ai revu celle-ci avec le plus grand soin : les erreurs typographiques sont corrigées; les meilleures leçons ont été recueillies et choisies dans toutes les éditions; les titres des épigrammes, dont beaucoup en langue anglaise, italienne ou française, avoient été estropiés par l'ignorance des éditeurs, sont rétablis avec exactitude.

Dans la Vie d'Owen, qui est en tête du premier volume, je donne une notice de ses

traducteurs et imitateurs. Enfin, je crois que mon édition est la meilleure de ce poète, qui n'est pas, à la vérité, digne du nom de *Martialis alter* que lui donnent les Anglais, mais qui est incontestablement le meilleur des épigrammatistes latins modernes.

Carmina ethica ex diversis auctoribus collegit Ant. Aug. Renouard. Typis Didot natu majoris, 1795. in-12, papier vélin.

Ce volume, imprimé en tout comme l'ouvrage précédent, contient les sentences de Publius Syrus, augmentées de beaucoup de vers épars dans plusieurs éditions, les distiques de Caton et de Michel Verinus; quelques vers d'Ausone, des sentences de Joach. Camerarius, et plusieurs autres pièces.

M. Annæi Lucani Pharsalia ex optimis exemplaribus emendata. Typis Didot natu majoris, 1795, in-fol. papier vélin.

212 exemplaires numérotés, dont quinze en grand papier: plus cinq sur vélin, de très grande forme.

Je me suis soigneusement appliqué à ne laisser échapper aucune faute, et à donner un texte parfaitement épuré ; ce sera aux savants à décider jusqu'à quel point j'y aurai réussi.

En tête du volume est une notice raisonnée des diverses éditions et traductions de ce poëte, avec l'indication des principaux ouvrages dans lesquels il est parlé de lui.

M. Annæi Lucani editionum ac versionum Elenchus, ex editione parisina anni 1795 excerptus. Typis Didot natu majoris, 1795. in-fol. papier vélin.

C'est la notice des éditions de Lucain, qui fait partie du volume précédent, et dont j'ai fait tirer séparément, et avec un titre exprès, quinze exemplaires petit in-fol. et six sur grand papier.

Marci Tullii Ciceronis de Officiis, de Amicitia, et de Senectute libri accuratissime emendati, (Paradoxa, Somnium Scipionis.) Typis Didot junioris, 1796. in-4°. papier vélin.

Avec le portrait de Cicéron, gravé par Saint-Aubin, placé sur le frontispice.

Tiré à 163 ex. numérotés, dont quatre sur plus grand papier : plus, quatre sur vélin.

Observations sur la nécessité de conserver soigneusement les monuments de la littérature et des arts. (Didot aîné, octobre 1793.) in-8.

Il a fallu quelque courage pour s'élever en octobre 1793 contre cette phrénésie dévorante qui détruisoit et les hommes, et les monuments qui peuvent les honorer et les instruire. En écrivant cette brochure, je m'attendois à être moi-même une victime de plus; mais, par le hasard le plus inespéré, elle n'a pas été tout-à-fait inutile : quatre jours après sa distribution au corps législatif, est intervenu le décret qui a mis une digue au torrent dévastateur, et sauvé la bibliothèque nationale que des voleurs publics vouloient bouleverser sous prétexte d'en faire disparoître les empreintes de la royauté.

Je fais ici mention de cette pièce, pour indiquer qu'il en a été tiré quatre ex. sur vélin.

L'enfer de la mere Cardine, traitant de la cruelle et terrible bataille qui fut aux enfers, entre les diables et les maquerelles de Paris, aux nopces du portier Cerberus et de Cardine, qu'elles vouloyent faire royne d'enfer; et qui fut celle d'entr'elles qui donna le conseil de la trahyson, etc. 1597. -- Déploration et Complaincte de la mere Cardine de Paris, cy-deuant gouuernante du huleu, sur l'abolition d'iceluy. 1570. (Didot aîné, 1793.) in-8. papier vélin.

Pièces d'ancienne poësie française, réimprimées au nombre de cent exemplaires sur papier, et huit sur vélin.

Fables mises en vers par Jean de la Fontaine. (Dijon, P. Causse) 1795. 2 vol. in-8. papier vélin.

Cette édition réunit l'ancienne vie de La Fontaine, et la notice sur sa vie et ses ouvrages par Naigeon. Le titre est orné du portrait gravé en médaillon par Gaucher.

Il y a des exemplaires dont le titre est couvert d'un grand ornement en taille douce, et porte, *De l'imprimerie de P. Causse*, 1793. Ceux-là n'ont ni le portrait, ni la notice sur La Fontaine par Naigeon, ni les cartons que j'ai fait réimprimer pour faire disparoître les fautes typographiques qui s'étoient glissées dans cette édition que je n'ai point soignée, mais que j'ai acquise lorsqu'une portion des exemplaires étoit déja vendue.

Les mêmes, en papier ordinaire. (P. Causse) 1793. 2 vol. in-8.

Aussi avec la notice de Naigeon et le portrait imprimé sur le titre.

Notice sur la vie et les ouvrages de La Fontaine, par Naigeon. (P. Causse) 1795. in-8. papier vélin.

Tirée à 25 exemplaires séparément, avec un titre exprès sur lequel est aussi le médaillon de La Fontaine; plus, cinq exemplaires sur vélin.

Entretiens sur la Pluralité des Mondes, par Fontenelle. (P. Causse,

1794.) in-8. papier vélin.

600 ex. un seul sur grand papier, cinq sur vélin : avec le portrait gravé par Saint-Aubin.

Opuscules de Franklin, (P. Causse) 1795. in-8. papier vélin, avec le portrait gravé par Alexandre Tardieu, d'après le tableau de Duplessis.

Ce volume contient la Science du bonhomme Richard, et quelques Lettres en anglais et en français, un Dialogue entre la Goutte et Franklin, un écrit sur l'état de l'Amérique, et un autre sur les sauvages. Il est tiré à six cents ex. six sur grand papier, huit sur vélin.

Œuvres de Salomon Gessner. (P. Causse) 1795. 4 vol. in-8. papier vélin.

600 ex. 50 sur plus grand papier, 2 sur vélin.

Cette édition, rangée dans un meilleur ordre que toutes les précédentes, est en outre beaucoup plus correcte, et contient quelques additions. Elle est ornée des portraits de Gessner

et Diderot, gravés par Saint-Aubin, et de celui de Huber, l'un des traducteurs de Gessner, gravé par Alex. Tardieu. Elle contiendra en outre 36 gravures d'après les dessins de Moreau jeune, dont une partie est terminée, et le reste le sera dans le courant de l'année prochaine.

Pensées morales de l'empereur Marc-Aurèle Antonin, traduites par M. de Joly. (Dijon, Frantin) 1796. in-8 de 400 pages, papier vélin.

240 ex. 50 sur plus grand papier, et 20 sur papier de Hollande extrêmement mince; un seul sur vélin: avec le portrait gravé par Saint-Aubin.

Cette traduction de Marc-Aurèle est plus concise et beaucoup plus exacte que celle de Dacier: c'est ce qui m'a déterminé à lui donner la préférence. J'ai fait disparoître quelques incorrections qui étoient échappées dans les éditions de 1770 et 1774; et dans la préface de M. de Joly j'ai inséré une notice exacte des diverses éditions et traductions de cet empereur philosophe.

Aventures de Télémaque. (P. Causse) 1795. 2 vol. in-4.° papier vélin.

De cette édition, tirée à 270 exemplaires et quatre sur un papier supérieur, douze seulement ont le frontispice orné du portrait de Fénélon gravé en médaillon par Gaucher: la planche ayant été depuis employée à une autre édition. Je conserve en outre une dixaine de frontispices avec ce même portrait, que pourront se procurer ceux qui acquerront des exemplaires de cette édition dont je ne suis plus le propriétaire, et dont je ne me suis réservé que les 12 ci-dessus annoncés, deux sur le papier supérieur, et les 10 frontispices en sus.

Catalogue des éditions de J. B. Bodoni de Parme. (P. Causse, 1795.) in-8. papier vélin.

Brochure de 32 pages, contenant des notes curieuses pour l'histoire des éditions de cet habile typographe. J'en ai fait tirer trois exemplaires sur vélin.

Histoire de la conjuration des Espagnols contre la république de Ve-

nise, par Saint-Réal. -- Histoire de la Conjuration des Gracques, par le même. (Dijon, P. Causse) 1795. petit in-fol. papier vélin.

Edition magnifique, tirée à 65 exemplaires numérotés, et 5 sur vélin.

Considérations sur les causes de la Grandeur des Romains et de leur Décadence, par Montesquieu. (P. Causse) 1795. 2 vol. in-8. avec le portrait gravé par Saint-Aubin.

600 sur papier vélin, 60 sur plus grand papier, deux sur vélin.

Réflexions sur les divers génies du peuple romain dans les divers temps de la République, par Saint-Evremond. (J. P. Moroge, dans l'imprimerie qui appartenoit à P. Causse) 1795. in-8. avec le portrait gravé par Saint-Aubin.

600 sur papier vélin, 60 sur grand papier, 2 sur papier mince de Hollande, 2 sur vélin.

J'ai trouvé piquant de joindre à l'ouvrage

de Montesquieu sur les Romains, celui de Saint-Evremond, qui les juge d'une manière toute différente, et qui, connu de trop peu de lecteurs, aura pour la plupart le mérite de la nouveauté.

Ces trois volumes forment, avec les Révolutions de Vertot, une collection historique précieuse par son exécution, et plus encore par le choix des ouvrages qui la composent.

Histoire des Révolutions arrivées dans le gouvernement de la République romaine, par René Auber de Vertot. (J. P. Moroge) 1796. 4. vol. in-8.

600 sur papier vélin, 2 sur papier mince de Hollande, 60 en grand papier, dont 30 sont d'un format plus petit que les 30 autres, mais d'un papier plus beau, 2 sur très grand pap.

Histoire des Révolutions de Suède, par le même. (P. Causse) 1795. 2 vol. in-8. papier vélin.

600 sur papier vélin, 60 sur grand papier, et 2 sur vélin, ainsi que du vol. suivant.

Histoire des Révolutions de Portugal, par le même. (P. Causse) 1795. in-8. papier vélin.

Il manquoit à la littérature une édition élégante et correcte de ces chefs-d'œuvre d'un de nos plus éloquents historiens. Pour celle-ci j'ai consulté toutes les précédentes éditions, et surtout celles faites du vivant de l'auteur; et j'ai purgé le texte d'une foule de méprises grossières, répétées successivement dans toutes les réimpressions. Dans les Révolutions de Suède, j'ai rétabli, autant qu'il m'a été possible, l'orthographe des noms suédois et danois estropiés par les précédents imprimeurs. La plupart des nombreuses citations qui se trouvent dans les Révolutions romaines étoient inexactes; je les ai rectifiées, et j'ai indiqué à presque toutes les pages l'an de Rome qui ne s'y trouvoit qu'après de longs intervalles, et souvent d'une manière fautive. En tête du premier volume, j'ai placé la vie de Vertot, avec une notice raisonnée de tous ses ouvrages, tant publiés qu'inédits, et son portrait commencé par Saint-Aubin, et terminé par Langlois aîné.

Notice sur la vie et les ouvrages de René Auber de Vertot. (J. P. Moroge) 1795. in-8.

C'est la Notice que j'ai mise en tête des Révolutions romaines, et dont j'ai fait tirer séparément trente exemplaires.

De plusieurs des livres ci-dessus indiqués, il a été imprimé quelques exemplaires sur papier rose ou bleu; mais ces livres, de pure fantaisie, ne m'ont pas semblé mériter d'être spécialement annoncés : j'en donnerai la note à ceux qui voudront en acquérir.

J'ai toujours pensé que les portraits des grands écrivains, placés à la tête de leurs ouvrages, étoient, pour les livres, un ornement aussi agréable que conforme au bon goût. C'est ce qui m'a déterminé à faire graver les portraits dont la liste va suivre. Quelques-uns se trouvent dans mes éditions; mais la plupart, tels qu'Homere, Virgile, Horace, etc. ont été exécutés pour servir à décorer toute autre édition déja existante. J'en ai fait tirer

des épreuves sur des papiers de différentes nuances, afin que les amateurs puissent les choisir assorties aux exemplaires auxquels ils les voudront joindre. La plupart de ces portraits sont aussi disposés de manière à faire pendant l'un à l'autre si on veut les encadrer.

Douze portraits gravés par Saint-Aubin.

{ Homere.
{ Virgile.

{ Ciceron.
{ Salluste.

{ J. Cesar.
{ Marc-Aurèle.

Horace.

{ Gessner.
{ Fontenelle, d'après un buste de Le Moyne.

{ Saint-Evremond.
{ Montesquieu, d'après la médaille de Dassier.

Diderot, d'après Michel Van-Loo.

Deux portraits gravés par Alexandre Tardieu.

Benj. Franklin, d'après Duplessis.
Huber, traducteur de Gessner.

Deux petits ovales très finement gravés par Gaucher.

La Fontaine.
Fénélon.

Deux autres gravés par N. le Mire.

Petrarca.
Madonna Laura.

Vertot, commencé par Saint-Aubin, et terminé par Langlois aîné.

Outre les livres ci-dessus annoncés, voici la note de plusieurs autres dont il me reste quelques exemplaires.

C. Cypriani opera. Parisiis, typis regiis, 1726. in-fol. grand papier.

Mathematici veteres. Ibid. 1693. in-fol. grand papier.

Themistii orationes. Ibid. 1684. in-folio, grand papier.

Je n'ai que deux exemplaires de ces deux rares volumes.

Décrets des Assemblées Constituante et Législative, rangés par ordre de matières, avec des tables détaillées à la fin de chaque volume. Dijon, P. Causse, 1792-3. 7 gros volumes in-4, papier vélin.

De tous les recueils de décrets, celui-ci est le plus méthodique et le moins cher. Quoi qu'il puisse arriver, l'élégance de son exécution lui conservera une place dans les bibliothèques, parmi les monuments historiques.

Maximes et Réflexions morales du duc de la Rochefoucauld. Paris, imprimerie royale, 1778. in-8. avec le portrait gravé par Choffard.

Epreuve d'un très-petit caractère, par Luce. Ibid. 1740. in-32.

Lhéritier Stirpes novæ, 1784-85. 2. vol. grand in-folio, papier vélin, fig.

— Geraniologia, 1787-88. 1 vol. grand in-fol. papier vélin, fig.

— Cornus, 1788. 1 vol. grand in-fol. papier vélin, fig. coloriées.

Sophoclis tragœdiæ, gr. lat. ed. R. Fr. P. Brunck. Argentorati, 1786. 2 vol. in-4. papier supérieur.

Virgilii opera, ed. R. Fr. P. Brunck. Argentor. 1789. in-4. papier vélin.

Horatii opera. Parisiis, e typographia regia, 1733. in-18, avec le portrait gravé par Saint-Aubin.

Phædri fabulæ. Ibidem, 1729. in-18.

Fables de la Fontaine. Paris, Didot aîné, 1789. 2 vol. in-8. papier vélin, avec le portrait gravé par Gaucher imprimé sur 4 exempl.

Contes de La Fontaine. Paris, Didot aîné, 1795. 2 vol. in-12. papier vélin.

A la fin du deuxième volume, au bas de l'épitaphe de La Fontaine, j'ai fait imprimer le portrait, gravé en médaillon par Gaucher. Cet ornement n'existe que sur dix exemplaires.

La Henriade de Voltaire. Paris, Didot aîné, 1790. in-4. pap. vél. et 13 gravures d'après Moreau jeune.

La Pucelle d'Orléans, par Voltaire. Khell, 1789. 2 vol. in-12. papier vélin.

Vingt-six figures pour la Pucelle, d'après Moreau jeune, in-8. avant la lettre.

Hymne au Soleil, par Reyrac. Paris, imprimerie royale, 1783, in-8.

Le même livre, in-8. papier vélin.

Orlando furioso di Lod. Ariosto. Parigi, 1788. 5 vol. in-4. papier de Hollande, avec 46 gravures dessinées par Cochin, des premières épreuves.

Portrait de Lod. Ariosto, gravé par Ficquet, épreuves avant la lettre, tirées sur papier in-4.

La Gerusalemme liberata di T. Tasso. Parigi, Didot aîné, 1784—86. 2 vol. in-4. papier vélin.

Première édition, avec les figures avant la lettre. Un seul exemplaire.

La Gerusalemme liberata di T. Tasso, Parigi, Didot aîné, 2 vol. in-4. fig. papier vélin. Seconde édition.

Aminta di T. Tasso. Parma, Bodoni, 1789. in-4.

Qui ne veut qu'un échantillon des impressions de cet artiste célèbre, ne peut mieux faire que de choisir ce beau volume.

Opere di P. Metastasio. Parigi, Ved. Hérissant, 1780, 12 vol. in-8. fig. de Bartolozzi et autres.

Les mêmes, 12 vol. in-4. papier de Hollande, fig.

Amours de Cupidon et Psyché, par La Fontaine. Paris, Didot jeune, 1795. in-4. papier vélin, fig. d'après les dessins de Moreau jeune, épreuves avant la lettre.

Aventures de Télémaque. Paris, Didot jeune, 1785. 2 vol. in-4. papier vélin, et les figures de Tilliard, avec ou sans la lettre, au choix des acquéreurs.

Oeuvres de J. J. Rousseau. Paris, Defer de Maison-Neuve, 16 vol. in-4. papier vélin, fig. avant la lettre.

Il paroît sept vol. de cette édition, dont le seul exemplaire que j'ai à vendre, est accompagné des eaux fortes dont il n'a été tiré que quelques épreuves, et des 38 gravures d'après Moreau jeune et Lebarbier, premières épreuves.

Oeuvres de J. J. Rousseau. Paris, Poinçot. 38 vol. in-4. papier vélin, fig. avant la lettre et quelques eaux fortes.

Oeuvres de J. J. Rousseau. Paris, Didot aîné. 25 vol in-18, papier vélin.

On achève actuellement cette jolie édition, tirée à 100 exemplaires numérotés.

Six gravures pour Emile, par Choffard, d'après

Cochin, in-4. avant la lettre.

Voyages de Pallas. 5 vol. in-4., et l'Atlas.

Les mêmes, in-4. papier vélin.

Histoire de Russie, par Leclerc. 6 vol. in-4. et l'Atlas : reliure soignée en veau, filets.

Cours d'Etude, par Condillac. 13 vol. grand in-8. papier fin.

Edition originale de Bodoni de Parme.

Panegyrici veteres, edente H. J. Arntzenio. Trajecti ad Rhenum, 1790. 2 vol. in-4. papier de Hollande.

Propertii Elegiæ, cum notis; cura Laur. Santenii. Trajecti ad Rhenum, 1780. in-4.

